

SITUATION

S

T

H

L

M

#299

NOVEMBER 2022
ÅRGÅNG 27

PRIS: 80 kronor
SÄLJAREN ERHÅLLER HÄLFTEN

På väg ut i
världen igen

First Aid Kit

APRIL SNOW

UR ELDEN I ASKAN

Flest kremeras i Stockholm

NAN GOLDIN

Bilder av sin tid

**STORPANTARE,
THIS IS FOR YOU!**

Välkommen till
**Stockholm citys
snabbaste pantstation.**

**PANTA MASSOR,
cash direkt i handen.**

T-bana Hötorget
Kungsgatan mot Drottninggatan - Sveavägen norrut

**VÄRLDENS MEST
PANTADE
HUVUDSTAD**

Varje dag bidrar en miljon stockholmare till
att få det svenska pantsystemet att snurra.

Och vet du kära pantare. Ni är alla hjältar i
Världens mest pantade land.

PANTAMERA

INNEHÅLL

NOVEMBER 2022

Ur elden i askan

1887 kremerades den första personen i Sverige i ett provisoriskt krematorium i Hagalund. Det som började som ett sätt att stävja bristande hygien och markbrist är i dag den vanligaste begravningsformen.

Sidan 24.

PATRICK ÖSTERBERG/TTI

NAN GOLDIN

Nan Goldin

Exklusivt för Situation Sthlm inför sin utställning "This Will Not End Well" på Moderna museet. Ett samtal om aktivism, sorg, fotografi, beroende och den där omöjliga strävan efter känslan av att befinna sig under en annan människas hud.

Sidan 30.

Krönika: Maria Hagström

På en Post It-lapp.

Sidan 13.

Omslag #299

Anneli Hildonen
fotograferade
First Aid Kit.

ANNELI HILDONEN

"Musiken var livet. Det funkar en kort period. Men man måste ha ett liv att komma hem till."

Johanna och Klara Söderberg i **First Aid Kit** är redo att turnera igen i kölvattnet av skivan *Palomino* som släpps 4 november. Men inte som förr. Nu har de båda ett liv att komma hem till, ett liv bredvid musiken".

Sidan 14.

ALLTID I SITUATION STHLM

7 Brillant

Robin Enström, spegelvänd.

10 Gata fram och tillbaka

Sjöttullsbacken, Djurgården.

12 Situation Waldersten

Månadens bild av konstnären Jesper Waldersten.

45 Korsord

Lös månadens kryss.

46 Svepet

Fem röker shisha, Bronshästen, spöklig bildkonst med mera.

48 Dåtid Sthlm

November 1994

GATUPLANET

5 Säljaren

Cari Biström, Rosenlundsgatan.

18,28 Med egna ord

Säljarnas sidor – texter från gatan.

38 Min Plats

Daniel Ungman, Skansvarn.

37 I gatuplanet

- Livsfarlig hemlöshet
- "Det kan kännas hopplöst"
- Sprida naloxon tar tid
- 364 personer i prostitution.

SITUATION

REDAKTION Chefredaktör och ansvarig utgivare Ulf Stolt, ulf@situationsthlm.se, 08-54595390 **Reporter** Maria Hagström, maria@situationsthlm.se

Art Director Johan Olsson **Webbredaktör** Jenny Lindroth **Medverkande fotografer och illustratörer** Anneli Hildonen, Magnus Sandberg, Jesper Waldersten.

För osignerat material svarar redaktionen. Redaktionen ansvarar ej för insänt icke beställt material. **Hemsida** www.situationsthlm.se **E-post** red@situationsthlm.se

Räckvidd 101 000 läsare (Orvesto konsument helår 2021) **Upplaga** 14 800 ex/mån (TS helår 2022) ISSN: 1400-4437 **LEDNING & ADMINISTRATION** VD Pia Stolt, pia@situationsthlm.se, 08-54595387

Adress Torkel Knutssongatan 37, 118 49 Stockholm **Tel** 08-54595381 **Organisationsnummer** 556649-1071 **Bankgiro** 5774-9327 **SOCIAL VERKSAMHET** Verksamhetschef, sociala verksamheten Jenny Lindroth, jenny@situationsthlm.se, 08-54595388 **Samordnare** Ingmari Olofsson, ingmari@situationsthlm.se, 08-54595381, Jonas Svensson, jonas@situationsthlm.se, 08-54595381 **Telefonnummer distribution** 08-54595381 **Öppettider** Måndag till fredag kl. 8-15.15 **Organisationsnummer** 8024 11-1497 **Bankgiro** 5357-3259 **Gåvokonto** Bg 431-2252

ANNONSERING & PRENUMERATION Herman Sundgren, herman@situationsthlm.se, 08-54595394, Axel Schéle, axel.schele@mediakraft.se, 070-727 41 09

Privatprenumeration 11 nummer kostar 880 kronor **E-post** situationsthlm@flowyinfo.se **Tryck** V-TAB Vimmerby 2020

Miljö Plasten runt tidningarna är en PE-folie. Den är återvinningsbar och lämnas i containern för plast vid återvinningsstationerna.

441 Tryck 428

Du är inte ensam i sorgen

Det finns ett liv efter döden – också för de som blir kvar. I kyrkan finns plats för sorg och stöd för dig som lever vidare.

Ibland kan det handla om att tända ett ljus och sitta en stund i stillhet. Många gånger kan det kännas värdefullt att dela sorgen med någon som lyssnar och förstår. Det kan vara i en sorgegrupp eller i ett enskilt samtal med en präst eller diakon.

Välkommen till din församling.
Där finns hjälp och stöd för dig som sörjer.

[SVENSKAKYRKAN.SE/SORG](https://svenskakyrkan.se/sorg)

Svenska kyrkan

FAKTA HEMLÖSHET

33 250 personer lever i hemlöshet i Sverige, enligt Socialstyrelsens definition av hemlöshet.

Där ingår personer i akut hemlöshet, personer som saknar boende efter institutionsvistelse, personer som bor inom den sekundära bostadsmarknaden och personer som bor kortsiktigt hos familj, släkt eller andra privatpersoner.

I Stockholm vistas enligt den senaste mätningen 7 247 hemlösa personer och av dessa lever 1 558 i akut hemlöshet.

OM SITUATION STHLM

Sedan 1995 säljs Situation Sthlm av hemlösa människor i Stockholm och Mälardalen.

Konceptet med gatutidningsförsäljning har visat sig vara en framgångsrik metod att arbeta med hemlösa människor på, eftersom det ger tidnings säljaren en möjlighet att tjäna egna pengar genom att arbeta, samtidigt som tidningen – i sig – fungerar som en kanal för påverkan, opinionsbildning och debatt kring frågor som rör de hemlösa säljarnas situation.

Situation Sthlms sociala verksamhet med arbete och sysselsättning, individuellt stöd och motiverande samtal, skrivverksamhet och möjlighet att ha sin post hit, café, tillgång till datorer, telefon och juridisk rådgivning, fyller en mycket viktig funktion för de hemlösa människor som tar del av verksamheten.

Närmare 80 procent av Situation Sthlms säljare upplever en positiv förändrad livssituation sedan de började sälja Situation Sthlm.

**"Jag
hörde den
på telefonen
och gillade
den."**

Cari Biström

Din ringsignal, vad är det för låt?

– Jag vet inte, jag har den bara på telefonen som ringsignal. Jag hörde den på telefonen och gillade den, kände igen att jag hört den förut nånstans. Det är längesen nu jag hörde den.

– Nu när du frågar blir jag nyfiken på vad det är för låt. Jag tycker bara den är bra.

Brukar du ha låtar som ringsignal?

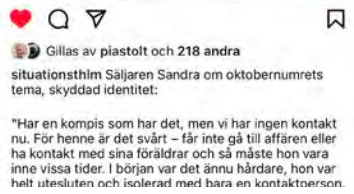
– Nej, annars brukar jag ha nån av de vanliga ringsignalerna som finns i telefonen.

Cari Biström säljer tidningen vid Systembolaget på Rosenlundsgatan. Förr sålde hon tidningen tillsammans med sin partner Johnny, men han är död. Hon ska kolla upp vad låten hon har som ringsignal heter.

Situationist "Dela gärna våra inlägg så hjälper du andra att hitta säljare."

Låt Situation Sthlms säljare bli en del av ditt sociala medieflöde. Följ oss på Instagram: @situationsthlms.

UR ARKIVET: # 280, FEBRUARI 2021

Med boken *Ett Sverige i marginalen* samlar regissören **Peter Grönlund** sina Guldbaggebelönade manuskript till filmerna *Tjuvheder* och *Goliat* – de åtta åren som timvikarie i Situation Sthlms sociala verksamhet formade honom som berättare.

Sara Ferlander forskar på hur unga kvinnor i förorten upplever platsen de bor på, var de hänger och ses, vad de saknar.

Situation Sthlms säljare **Lars-Ola Arrhusius** mördades 4 juli förra året. Nu döms hans mördare till 14 års fängelse och livstids utvisning.

Mottagningarna för hemlösa personer står redo att vaccinera så snart region Stockholm ger klartecken.

Hans Gunnarsson ger ut novellsamlingen *Bormann i Bromma*, **Frida Hyvönen** ger ut skivan *Dream of Independence* och **Philoméne Grandin** skriver ett ömt porträtt av sin pappa **Izzy Young**. Och skådespelaren **Gustav Lindh** utsedd till årets Shooting Star.

SAGT I SOCIALA MEDIER

INSTAGRAM @meloveskog **Är det tryckeri i samma lokaler? Eller var trycks tidningen?**

FACEBOOK @Karlsson Monika **Heja dig Line!**

INSTAGRAM @jannepettersson96 **Har precis läst senaste numret, många intressanta artiklar, inte minst om skyddad identitet och Stockholm Opens bollkallar.**

INSTAGRAM @miabjelke **Tack till dig Lena. Vi fick prata en stund i somras. Det blev både skratt och tårar. Må väl och ta hand om dig.**

INSTAGRAM @evagunilla48 **Jättebra nummer!**

@zazzthatsme (via Instagram:

"Jag brinner för att inte slockna av tankar på att människor verkligen FÅR behandlas så här illa. UTAN tidningen hade jag givit mig till änglarna för länge sen."

Tidnings säljare som kommenterar omslagsartikeln i aktuella numret.

Ledare

Ett nummer kvar till 300

NÄR VI SKULLE runda av samtalet via Zoom och stänga ner, skrattade Nan Goldin till och konstaterade att "livets cirklar hakar i varandra". I februari gjorde Situation Sthlm ett nummer om beroende, med utgångspunkt i på ett citat av doktor Gabor Maté – "Ask not why the addiction, ask why the pain". Hon högaktar honom och han är en av de hon intervjuat och vars röst hörs i verket "Memory Lost" – ett verk om det "mörka och svarta med beroendet, avtändningen, ångesten".

– Och du berättade att både

Joakim Thåström och Amanda Ooms och Anders Petersen varit på omslaget, personer jag känner i Stockholm. Världen är inte så stor, avstånden mellan människor inte så långa.

Vad hon funderar på att göra nu är ett verk om åldrande.

– Jag har förstått sen jag kommit tillbaka hit – jag bodde utomlands länge, kom tillbaka till New York för sex år sen – och börjar se människor i min ålder som jag kände på åttio- eller nittioalet. Jag är chockad över hur de ser ut, för

jag ser bilder av dem hela tiden där de är frusna i ett ögonblick, och jag förväntar mig att de ska se ut som de gjorde då...

Nan Goldins utställning "This Will Not End Well" på Moderna museet öppnar 29 oktober.

FIRST AID KIT är på väg ut i världen igen, efter ett barn, en utbrändhet och en pandemi som bromsade upp deras framfart. Vilket behöves. Nu har Johanna och Klara Söderberg haft möjligheten att skapa sig liv där både musiken och

livet får plats.

1887 skedde den förstas kremering i Stockholm i ett krematorium i Hagalund. I Stockholm kremeras flest personer i landet.

Och i Husby röker fem vänner shisha på scenen.

Ett kvar till 300. Stenhårt.

Ulf Stolt
chefredaktör & ansvarig utgivare
ulf@situationsthlms.se

BRILJANT

Fönstertecknare

Robin Enström, tecknar spegelvänt och inifrån på krog- och kaféfenster i stan.

– **DET TAR MELLAN** en och två timmar att teckna ett fönster och det gör mig inget att gästerna tittar på, det kan till och med va mysigt att tjuvlyssna på vad de pratar om. Mest använder jag vitt och ljusa färger, mörka färger och bokstäver syns inte lika bra utifrån om man har mörk inredning.

– Jag tecknar alltid inifrån och spegelvänt. Ibland gör jag en skiss innan, ibland är det på fri hand. Ska en text vara väldigt rak fäster jag ett papper på fönstret och använder en gammal skyltmålarteknik som heter Pounce pattern. Då gör jag små hål i papperet där mönstret ska vara och duttar i med krita för att få konturerna.

– Hittills har jag mest gjort fönster på restauranger och kaféer, alltifrån loggor till större målningar. Jag har gjort alla Johan & Nyströms fönster och på Savant i Vasastan gör jag om fönstret varje månad.

– Jag använder vanliga vattenlösliga akrylpenor i olika storlekar. Jag designar, tvättar och tecknar. Och när jag tar bort en målning är det fönsterputs och tvättsvamp som gäller.

– Stan är full av fönster. Drömmen skulle ju va att göra en levande reklamkampanj på ett fönster, som kanske förändrades vare dag.

BERÄTTAT FÖR **GERD ERIKSSON**
FOTO AV **MAGNUS SANDBERG**

HUVUDSTAN

7

av de tio nominerade till Sveriges största kortfilmspris, 1 km film, är från Stockholm.

Värdet på priset är drygt 300 000 kronor, som hjälp att färdigställa en kortfilm. Priset delas ut av Stockholms internationella filmfestival. Bland de nominerade finns Elisophie Andrée, Jasmijn Kooijman, Joel Viksten Abrahamsson och Love von Hauswolff.

Så dricker stockholmarna

ALKOHOL På Norrmalm dricker invånarna flest glas alkohol. 27 procent har ett riskbruk – mer än 9 glas för kvinnor och 14 glas för män. I Rinkeby-Kista dricker folk däremot minst och bara 7 procent ligger i riskzonen. Det visar rapporten "Stockholmarnas alkoholvanor" som baseras på resultat från Region Stockholms folkhälsoenkät. Där är det tydligt att innerstadsborna borde vara mest oroliga för sitt drickande.

– Om vi kunde påverka befolkningen att minska sin alkoholkonsumtion skulle folkhälsan förbättras avsevärt. Då behöver man veta mer om vilka grupper som dricker mest och var insatser skulle göra störst nytta, säger Gergö Bacsovcics, läkare och författare till rapporten.

Personer födda utanför Europa har sundast alkoholkonsumtion. Riskbruket är lågt och hela 45 procent avstår helt från alkohol.

– Personer som är födda i Sverige dricker mest, säger Gergö Bacsovcics.

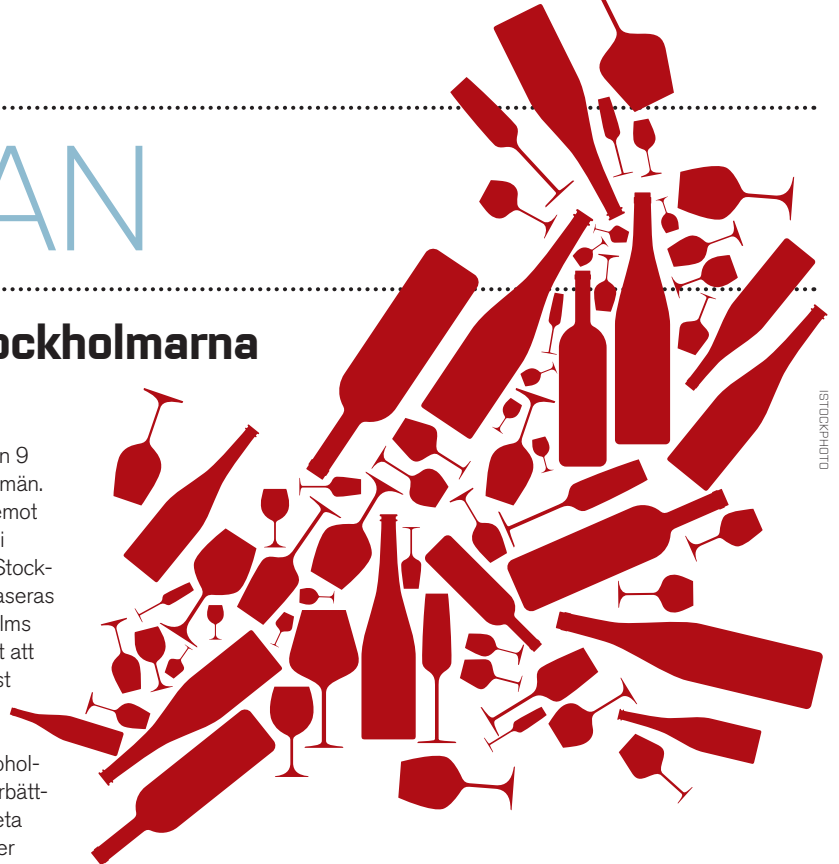
Människor över 65 år har lägst nivå av riskbruk. Utbildningsnivå spelar också roll, personer med kortast utbildning konsumerar minst alkohol.

– Det kan bero på att personer

med kortare utbildning finns bland äldre och bland personer födda utanför Europa.

Generellt har andelen som dricker så mycket att de riskerar hälsan minskat inom länet de senaste 20 åren.

MARIA HAGSTRÖM

ISTOCKPHOTO

"Efter tågstoppen har vi kliat oss i huvudet och genomfört ett litet detektivarbete. Vi har kunnat koppla det till trafikstörningar och tidpunkter med väldigt många resenärer?"

Claes Keisu, SL, i Dagens Nyheter 19 oktober, om nya tunnelbanetågen C30 som stannar på grund av felaktiga elektronikkort.

Sprututbytet ställer ut

UTSTÄLLNING I våras delades engångskameror ut till personer som kommer till Sprututbytet i Stockholm. Med dem har 25 patienter fotat sin vardag, där de

själva har valt vad de vill föreviga, så som staden, naturen och husdjuren.

Nu ska bilderna ställas ut i samarbete med Kroppens hus i Stadsgårdsterminalen vid Slussen, med start 10 november. "En fotoutställning av patienter på sprututbytet" planeras att hänga i ungefär en månad. Därefter kommer några av bilderna visas i Sprututbytes väntrum. Dit kommer dagligen människor som injicerar narkotika för att bland annat få rena sprutor, provtagning och vaccinering.

Fotoprojektet är en del av Region Stockholms satsning på att integrera kultur i vården.

MARIA HAGSTRÖM

PIKABAY

Opera inspirerad av tsunamin

FÖRESTÄLLNING Tonsättaren Karin Rehnqvist bevittnade tsunamin på stranden i Koh Lanta på annandagen 2004.

Hennes familj klarade sig efter att ha tagit flykt upp på en höjd, men hon såg hur andra förlorade sina nära. Tillsammans med dramatikern Kerstin Perski har hon nu skrivit operan "Strandad", delvis inspirerad av tsunamin.

Den handlar om Maria, gestaltad av Vivianne Holmberg, som på en strand möter "Den andra". Folkmusikern Lena Willemark sjunger "Den andra", som är den skuld Maria känner

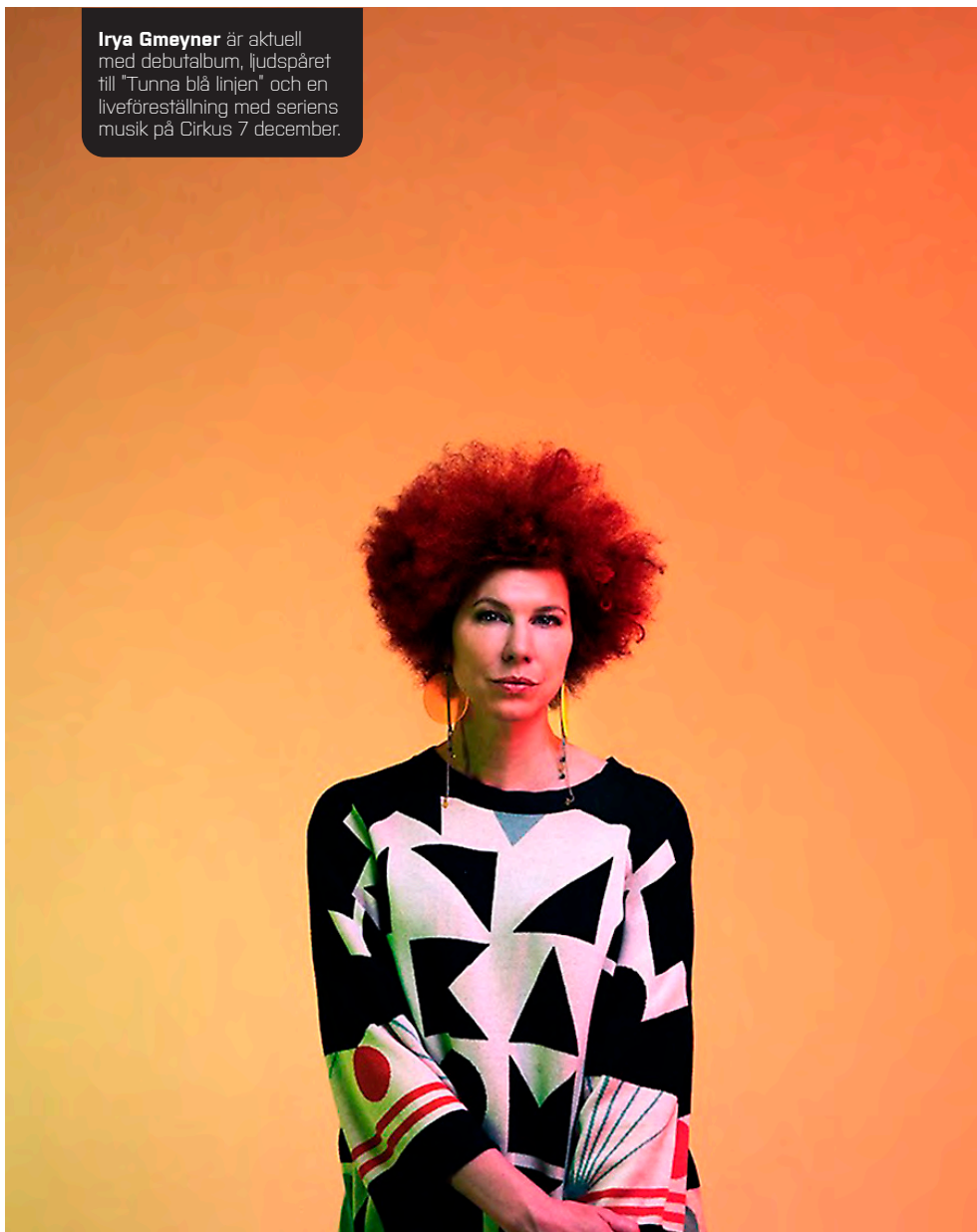
PRESSBILD

för att ha överlevt en naturkatastrof. "Strandad" har urpremiär på Kungliga Operan 19 november och är en rituell opera om sorg, saknad, överlevnadsskuld och om att fortsätta leva.

MARIA HAGSTRÖM

Irya Gmeyner är aktuell med debutalbum, ljudspåret till "Tunna blå linjen" och en liveföreläsning med seriens musik på Cirkus 7 december.

ALEXANDER DOLLIN

Debutalbumet kom efter kraschen

MUSIK Irya Gmeyner, som har turnerat med Cirkus Cirkör, hennes egna band och gjort musik till tv-serien "Tunna blå linjen", ger nu ut sitt debutalbum *You* under artistnamnet April Snow.

– April Snow och skivan fick sitt frö i en skilsmässa. Jag skulle flytta och var nu plötsligt utan bostad, band och kille.

Det var när hennes liv kraschade som texterna började

flöda ur henne.

– Jag har lättare att skriva när jag mår dåligt än när det är en happy soldag, för då är jag alldeles för fladdrig i sinnet.

Varför namnet April Snow?

– Del var april då och jag kastades mellan vår och vinter. Ena minuten solsken och sen en hagelskur. Jag är en rastlös person och får energi av kontraster och att komma till en ny plats.

Dessutom klingar namnet bra.

Hon säger att albumets sound liknar namnet April Snow.

– De varma soundet från orgel, fiol och gitarr som blandas med det kallare soundet från beats, synth och elektroniska inslag.

Texterna handlar om relationer, om att lyssna på sig själv och att ett steg fram, ett steg tillbaka, inte är detsamma som att stå stilla.

MARIA HAGSTRÖM

68

procent av de utrikes födda i Botkyrka har år 2020 en gymnasieutbildning, enligt SCB:s statistik. Det är en ökning med över 8 procent sedan 2000. Bara tre kommuner i länet kan uppvisa en högre procentuell ökning.

3540

kronor per månad måste föräldrar i centrala Stockholm spara för att barnet ska kunna köpa en lägenhet i stan när de fyller 18 år, med dagens regelverk om 15 procent kontantinsats. Enligt Skandia hindras cirka 200 000 unga vuxna mellan 20-27 år att flytta hemifrån på grund av höga trösklar in på bostadsmarknaden.

"I var tionde fall fungerar den inte."

Brandingenjör Ville Bexander, om brandvarnarna i svenska hem. Nu när risken för skorstensbränder ökar när människor förväntas elda mer på grund av ökade elpriser.

Sjötullsbacken, Djurgården 10.17-11.03

En tjock gammal ek med en hålighet i stammen, runda små klistermärken med bokstäverna E och T, en röd trehjulning, en gul stolpe, en vit bil från hemtjänsten och en äldre man som vänder sig om på en uteplats. Sjötullsbacken lutar sig ner mot vattnet.

TEXT ULF STOLT FOTO MAGNUS SANDBERG

BREVID SKYLTEN NERE vid Blockhusringen som visar att det är förbud mot infart av fordon på Sjötullsbacken står, på var sida av vägen, liksom en sorts mindre låga rundade skyltar med Kungliga Djurgårdens förvaltnings monogram. På sidan av stolparna, mest på den ena sidan, sitter små runda klistermärken – olika färger, kanske några centimeter i diameter – med bokstäverna E och T, snirligt lindade i varandra.

På baksidan av plåten ännu flera klistermärken. Det tar en stund innan jag begriper att det är de klistermärken man får när man löst entré till galleriet och ska bära synliga där,

som människor sedan tagit av sig och satt på där på väg från galleriet.

Den lindgröna grinden till nummer 6 stängd, inget namn på brevlåda, bara ordet privat på en skylt ovanför den.

Det står en låg, mjukt böljande bänk i grått stål vid sidan av grinden in till Thielska galleriet. Det öppnar klockan 12. Tre bilar på parkeringen intill, områdeskod 2630, det finns två olika app-alternativ att betala parkeringen med. En kvinna i jeansjacka och med en låg, svart hund långt bort i andra änden av ett ljusblått koppel, passerar i raskt tempo.

Slakmota, grusväg, hela vägen är det anständigt kantklippt.

EN STOR TJOCK ek står i den svaga högerböjen bort mot de gamla tullbostäderna. Den har ett runt hålrum mitt på stammen, och från det håll vi kommer ser det ut som tre grova grenar som sticker upp och ovanför dem börjar lövverket.

En låg, gul stolpe med svart lykta överst berättar att här ronader ett vaktbolag och området är dessutom kameraövervakat.

En vit bil från Ersta hemtjänst står parkerad med ett hjulpar på gräset.

Ett grönt trähus med tegeltak på varje sida vägen, häcken meterhögt klippt, spikrakt jämn. Det står en vattenkanna bredvid en övergiven

solstol framför ett annat hus vid sidan av husen intill vägen.

En svart bil parkerad på tomten mellan vägen och en utbyggnad. Mitt emot den på en öppen plan, en campingmöbel under tak med en permanent grill bredvid.

Det står en färdiglekt röd trehjuling i gräset bredvid vägen.

ETT GRÅTT SÖPKÄRL med förvaltningens emblem och plats för "Parksopor" och "Waste". Bredvid det en kompost med ryggen mot vägen, fylld av gräs, grenar och löv.

På en uteplats innanför en gles häck vid husen precis i början av

backen vid nummer 21 ner mot sjötullen, sitter ett äldre par. Mannen läser en bok, han har den liggande i knät. Hon reser sig och går mot huset utan att säga någonting, han tittar tyst efter henne, sedan återgår han till boken.

I det gula huset närmast vattnet på vänster sida öppnas ett litet fönster på tredje våningen och en arm sticks ut, en trasa skakas några sekunder, armen dras in och fönstrets stängs.

Inifrån Stora Sjtötullen det svaga ljudet av musik.

En traktor med släp kommer i backen, den bromsar till och ser åt båda håll, sedan kör den vänster bort mot busshållplatsen vid båtbyggnan. 🚗

På en post-it-lapp

Maria Hagström

Om det är något som ska finnas i ett hem så är det post-it-lappar. När min mamma kommer på besök hos mig i Stockholm kan hon ha med sig en bunt. Oftast gula. Ibland rosa eller gröna. Hon tycker att jag borde ha dem, att de funkra bra som påminnelser. Då slipper man hålla kvar allt i huvudet där det redan pågår så mycket.

Mamma sätter en lapp på min skafferidörr och skriver att kaffefiltret snart är slut. Hon sätter en på kaffebryggaren så

att jag ska veta att den redan är laddad. När hon efter några dagar åker hem igen hittar jag en låda i kylskåpet märkt med en gul lapp "chilisås från 11/9", matrester i frysen märkta "pastasås 12/9" och en liten påse med riven ost som kan användas till en framtida gratäng. En kofta hänger i min garderob som inte passar mamma men som hon inte klarar att göra sig av med.

Inget får förfaras. Som min mamma säger.

Hon har alltid varit ekonomiskt lagt. Men absolut inte snål. Hon kan unna sig själv och andra. Men hon har koll på rabatter och lärde mig tidigt: "kolla kvittot när du har handlat". Det har sparat henne tusenlappar. Varför

betala i onödan? Och varför slänga i onödan?

Hennes egen frysa har alltid varit välfylld med burkar och färgglada lappar. Hon är en klimathjälte på så vis. Men egentligen handlar det hela nog mest om att hon växte upp i det enda hyrda huset i byn. Att de ibland fick allmosor. Hennes mamma kämpade och pappan reste runt och försökte sälja grejer. När han kom hem stod barnen i fönstret och tittade. Bar han på någon påse den här gången, något gott?

"Vi reagerar: 'Fan vad dyr falukorven har blivit', men blundar för att flyktingbarn letar mat på en soptipp."

NU ÄR DET en annan tid, och jävlar vad dyr Bregotten blivit. Många som levt på gränsen har ju hamnat under den. Även de som har det lite bättre ställt läser tidningarna "Så får du ner matkostnaderna" och "Så snålar du på elen".

Vi drar ner på shoppandet när priserna stiger, drar ner på elen när den blir dyr, drar ner på bilkörandet när bensinpriset skjuter i höjden. Först då. Inte för klimatets skull. Vi står vår plånbok närmast. Oss själva närmast. Det är väl mänskligt, men inte vackert.

Vi ser att vi bör ta kortare duschar

för fakturans skull, men ser inte lika tydligt att det finns barn som inte har rent vatten att dricka. Vi reagerar: "fan vad dyr falukorven har blivit", men blundar för att flyktingbarn letar mat på en soptipp. Vi ser aktier som rasar och chockkvittot för en fulltankad bil, men vi ser inte glaciären som smälter, den långa torkan eller översvämningarna som driver människor på flykt. Vi drar i stället ner på biståndet.

Vi är ena själviska jävlarna. Jag "villhöver" den där nya koftan som har tillverkats av fattiga tjejer i en tivelaktig

fabrik i Kambodja, trots att jag fick mammans. Och jag använde inte burken med chilisås i kylskåpet, trots post-it-lappen. Den fick förfaras.

Vi lever i vår egen verklighet och glömmer lätt resten. Som att allt matsvinn skulle kunna göra att tre miljarder människor slapp vara hungriga. Eller i alla fall bli 40 extra måltider till en själv under ett år. Och om inte det funkade för att reagera: 3 000-6 000 sparade kronor för en barnfamilj. När plånboken får tala.

Jag håller med min pappa, som brukade störa sig på mammans lappar, det är verkligen inte snyggt med en massa gula post-it's, men de gör världen lite bättre.

Och vi kan behöva påminnelser. ☹

På väg ut i världen igen

.....

Efter ett barn, en utbrändhet och en pandemi är First Aid Kit tillbaka med en ny skiva. *Palomino* är den första på tolv år de spelat in i Sverige med en svensk producent. Skivan kommer 4 november och en världsturné rullar iväg senare samma månad. Men systrarna Johanna och Klara Söderberg kommer inte turnera på samma sätt som tidigare. Nu har de lärt sig, den hårda vägen, att livet måste få rum bredvid musiken. TEXT ULF STOLT FOTO ANNELI HILDONEN

.....

FIRST AID KIT

Namn: Klara Söderberg och Johanna Söderberg, uppvuxna i Svedmyra.

Bor: I Stockholm

Gör: Musiker

Aktuella: Med skivan *Palomino* som kommer ut 4 november. Världsturnén inleds 28 november i Glasgow, spelar på Avicii Arena 4 mars 2023. Bandet på turnén består av Johannes och Gabriel Runemark på trummor och gitarr och Freja Drakenberg på keyboard. Kläder och backdrop designade av Lisa Sander.

ÄDERPROGNOSEN HAR SKVALLRAT om regn, men inget regn har fallit ännu.

Himlen ger dock ganska lågt i tak mellan husen i Birkastan den här måndagen och borta på krönet vid korsningen Vikingagatan står systrarna Klara och Johanna Söderberg och blir fotograferade av den tidning som är före oss.

På andra våningen i huset mot gatan några portar ner har deras pressansvarige, Liza Berthelsen, tillfälligt upplåtit sin lägenhet till First Aid Kits pressdag, en av flera innan de ger sig av ut i världen igen – köket är sminkloge, ett sovrum är omklädningsrum, vardagsrummet fungerar som både intervjurum och backdrop för viss fotografering.

– Det är trevligare att vara här, ett skivbolagskontor blir så trist och stelt.

Skor och stövlar på rad framför en bokhylla. Två assistenter som håller koll på smink och hår och kläder.

En färgglad klänning på en säng. Ett skärp över en stolsrygg. På några galgar på dörren till ett skåp bredvid soffan hänger

en kostym och intill den en mockajacka med fransar som skulle få David Crosby att slicka sina mustascher.

Klara Söderberg kommer in i rummet, sätter sig på fotpallen till en fätölj och vant och ledigt reglerar sitt blodsockervärde med en snabb tagg insulin. Dagen efter att intervjun sker spelar Bob Dylan i Globen. Klara Söderberg ska gå på konserten med sin man, hon gav honom det i födelsedagspresent, men är lite frågande inför det rådande telefonförbudet – det står att om man är beroende av sin telefon av medicinsk anledning så får man ha den med sig, annars måste den förvaras i en låst tygpåse under konserten.

– Jag har ju liksom inget intyg på att jag har diabetes, men jag har min blodsockermätare i telefonen...

Syster Johanna Söderberg kommer in i rummet och sätter sig bredvid på pallen. En kort diskussion om telefonfria konserter tar vid. Om att Jack White – som de turnerat en del med – ”nog också har en sån regel”, om det där att det blir som att vissa ser konserten genom telefonen fast de är där, om att det säkert blir en annan koncentration, en annan närvaro i publiken. Och om att man sällan kollar på någon annans konsertfilmer – eller ens på sina egna.

Johanna Söderberg: – Jag filmar ju när jag går på konserter, men jag kanske filmar max trettio sekunder. Jag blir inte arg om nån i publiken filmar när vi spelar.

Klara Söderberg: – Fast om de sitter hela konserten...

JS: – Men det är ganska ovanligt på våra spelningar. Jag tänker att de bara är taggade. Man ser ju på ”Emmylou”, då tar ju många upp telefonen.

Ibland brukar de även be publiken slå på ficklampan i sina mobiler, göra den punkt-

Jag filmar ju när jag går på konserter, men jag kanske filmar max trettio sekunder. Jag blir inte arg om nån i publiken filmar när vi spelar.

Johanna Söderberg

belysningen till en del av konserten, att publiken får bli delaktig.

JS: – När vi spelade i Globen var det ju helt sjukt...

KS: – Ja herregud... Det såg så fantastiskt ut. Vi bad alla göra det i ”Ghost Town”.

JS: – Då förstod man hur många som var där. Det vara bara vi två längst fram på scenen, det var så kul att göra en så avskalad låt på en så stor scen, jag tycker det var den som funkade bäst.

4 mars nästa år är de tillbaka i Globen – eller Avicii Arena som den numera heter – som ett av tre stopp i Sverige på turnén som följer efter att nya skivan *Palomino* släpps 4 november.

JS: – Jag är redan nervös för Globen. För att det... först för att det inte ska komma nåt folk, sen för hur det ska gå.

KS: – Jag försöker att inte tänka på det. Mitt sovrumsfönster när jag växte upp, jag såg Globen därifrån, klart jag stod där och tittade och tänkte att... inte att vi skulle spela där, mer att där spelar riktigt stora artister. Men inte att vi skulle spela där. ▶▶▶

Det var ju mer: ”Tänk att spela på Debaser Medis nångång...”.

NÄR KLARA OCH Johanna Söderberg sjunger är deras röster så formidabelt sammanvävda att de nästan framstår som en enda röst, en ljudkälla. Att tala med dem är att uppleva deras röster på ett annat sätt, men ett sätt som på ett vis ändå påminner om sättet de sjunger.

Bara att rösterna är annorlunda redigerade.

I tal avslutar de sömlöst varandras mening- ar eller fyller i eller poängterar eller tar över resonemang från varandra på ett sätt som faller sig helt naturligt. Vilket säkert har att göra med dels en stor vana att bli intervjuade, av att vara syskon och av att ha levt väldigt tätt ihop under lång tid i livet och därmed nog- lärt känna varandras tankevärld.

Som när vi talar om när de sjöng ”America” för Paul Simon i samband med att han tilldelades Polarpriset 2012.

JS: – Det var den bästa kvällen i mitt liv. När jag gick och la mig var det liksom ”nu kan jag dö lycklig”.

KS: – Ja, nästan.

Vad sa han till er efteråt?

JS: – Han sa att det påminde honom om när han sjöng med Art, att han uppskattade låten igen.

KS: – Och att han ville börja spela den låten igen. Det är ju en helt otrolig låt, det är ju så lätt att spela den. Man går in i den så mycket, texten är en berättelse, man bara är i dom bilderna. Man ser ju allt det där. Jag var så nervös att jag skakade. Jag trodde det skulle synas hur mycket mina ben skakade.

JS: – Du hörde inte heller nånting.

KS: – Nej, min hörlurar var paj, de bara susade och fräste liksom, jag hörde bara ibland. Vi repade också jättemycket innan.

JS: – Vi sjöng Simon & Garfunkel-låtar i ett halvår för att bestämma vilken låt vi skulle göra. Det var ”The Boxer” ett tag. Vi bytte, testade olika. Men kom fram till att ”America” var den ultimata låten.

4 NOVEMBER SLÄPPS *Palomino*, den första skivan sedan *Ruins* från 2018 och den första skivan sedan *The Big Black & the Blue* från 2010 som är inspelad i en svensk studio med en svensk producent.

Valet föll på Daniel Bengtson och hans Studio Rymden, belägen högst upp i ett hus i Hjorthagen. De jobbade med Daniel Bengtson första gången när de spelade in sin version av Ted Gärdestads låt ”Come

Klara och
Johanna
Söderberg.

Give Me Love”.

JS: – Vi träffade Daniel via vår pappa (Benkt Söderberg, gitarrist och låtskrivare i Lolita Pop, red. anm.) för pappa jobbade med Daniel, så vi lärde känna honom när de jobbade med en tjej som heter Julia Logan.

KS: – Som jag gick i samma klass med på Engelska skolan i Enskede i ett halvår, innan hon flyttade till USA.

JS: – Det är en liten värld – sen spelar vår pappa gitarr på hennes debutskiva som hon gjorde med Daniel. Vi älskade den musiken. Vi har samma referenser, det är så mycket

Vår musik handlar så mycket om att vara i rummet, att det ska vara live.

Johanna Söderberg

KLIMATET PÅ NÄTET

JS: – När vi började och la upp videos på Youtube, det är klart att vi läste kommentarerna. Och där känner jag... det är vissa grejer jag läst där som jag fortfarande mår dåligt av, som satt sig, blivit kvar. Om utseende, jämföra oss två, taskiga grejer bara.

JS: – Jag har ju fått höra att jag är med bara för att jag är snygg, "du kan ju inte sjunga". Det är allt möjligt, men en del väldigt hårda grejer. "Din syster har talang, men du är ju helt värdelös".

enklare att jobba då.

I och med pandemin kunde de inte, som de länge haft för vana att göra, åka till USA och spela in en skiva där under en begränsad tid – några veckor, kanske en månad – med en producent de gillar. När det började bli dags att spela in nu testade de först att jobba på distans med en annan producent, skickade filer fram och tillbaka, men det fungerade inte.

JS: – Vår musik handlar så mycket om att vara i rummet, att det ska vara live.

KS: – Jag tror också att vi vet ganska tydligt vad vi vill göra.

JS: – Men vi är inte så bra på att ge instruktioner.

KS: – Nej, det är vi inte heller, det är nåt som måste va organiskt, nåt man gör i rummet, märkte vi när vi började.

För First Aid Kit och sättet de gör musik och spelar in den handlar mycket om hur musiken tillåts växa fram ur ett gemensamt referensbibliotek.

JS: – Vi lyssnade på Mama Cass soloskiva när vi spelade in den här, även på Carol King. Det är också det Daniel gillar väldigt mycket, han har bidragit så mycket. George Harrison, en vägg av tolvsträngande gitarrer, det är mycket sånt. Todd Rundgren, Harry Nilsson.

KS: – Och "Tango in the Night" med Fleetwood Mac, en blandning med mycket västkust, Tom Petty, sen få ihop det där på nåt vis. Vi älskar ju det där, även det lite mer slicka – Ted Gärdestad, Abba-grejen.

Ett instrument som dock saknas i ljudbilden på *Palomino* är en pedalsteel.

KS: – Det är ett väldigt medvetet val.

JS: – Vi kände att vi ville... First Aid Kit var liksom pedalsteel, vi ville testa nåt nytt nu med den här skivan och gå ifrån det lite. Vi kommer säkert komma tillbaka till det soundet.

Musiken var livet. Och det funkar i en kort period. Man måste ha balans, nåt annat, ett liv att komma hem till också. Inte bara va ute på vägarna.

Klara Söderberg

De jobbade som de alltid brukar jobba – lägger sång och gitarr först, till ett givet tempo, så de sedan kan bygga arrangemangen från den grunden.

JS: – Sen bygger vi väldigt långsamt och försiktigt. Testar oss fram lager på lager. Vi måste hitta en stämning i live-grejen med bara sång och gitarr först som vi tycker om.

KS: – Låtarna måste hålla så. Det var Emmylou Harris som sa det till oss, att alla låtar måste funka med bara sång och gitarr, om de inte gör det är de inte tillräckligt bra.

Du spelar ingen bas på skivan?

JS: – Nej, jag har ju precis lärt mig bas. Förr var det pappa som spelade bas på skivorna. Jag är inte så erfaren som Daniel, han kan spela grejer som jag inte kan. Det var en sak vi talade om innan vi gjorde skivan. Vi har haft ganska enkla basgångar tidigare, nu ville vi ha det lite mer funky, souligt. Vi ville att basen skulle ta plats på ett sätt den inte gjort innan. Mer fokus på svänget.

KS: – Jag spelar inte gitarr på alla låtar heller. Men det är lite en självförtroendegrej för mig också, jag känner att jag inte måste spela gitarr på alla låtar. Jag behöver inte bevisa nåt.

JS: – Vi vill lite komma ifrån det här med fokus på den akustiska gitarren.

Ligger era röster kvar i samma register som sedan ni började sjunga?

JS: – Nej, inte min. Den har sjunkit lite, jag har svårt att sjunga gamla låtar. Jag ligger ju ofta över Klara på de gamla låtarna.

KS: – Det blir lite lägre, men inte så mycket. Klara Söderberg jobbar därför mycket med att använda ett capo på gitarren, en klämma som ändrar tonarten över gitarrhalsen men gör det möjligt att spela med öppna ackord.

KS: – Jag tycker också att det låter väldigt snyggt att spela med capo högt upp på gitar-

ren, det låter så fint, blir snygga ackord. Men det är en kombination. Jag tänker inte på vad det är för tonart om jag sitter och spelar för mig själv och det råkar komma en melodi, då sitter jag bara och sjunger.

JS: – Det handlar mycket om var rösten ligger, vad som känns bra. Det håller vi på jättemycket med, att hitta det som känns rätt. Men det är svårt, vi ska ju båda vara bekväma med det. Det är inte alltid lätt. Vi säger ofta att det är så enkelt, men det kräver lite jobb också. Vi gör mycket undermedvetet, men det är mer jobb med sången än vi tror. Vi polerar och filar på den hela tiden.

ATT DET TAGIT tid mellan skivorna förklarar Johanna Söderberg med att det kom "en utbrändhet, ett barn och en pandemi emellan".

Det gick inte att fortsätta längre på det sätt livet rasat på mellan loger, scener, turnébussar, flygplatser och hotell i över ett decennium. De behövde helt enkelt skaffa sig var sitt liv. Ett liv där både livet och musiken fick plats.

KS: – Musiken var livet. Och det funkar en kort period. Men man måste ha balans, nåt annat, ett liv att komma hem till också. Inte bara va ute på vägarna.

JS: – Vi har insett det nu, så tänkte vi inte först, vi var ju så små då.

KS: – Och det var så kul, hände saker, man åkte bara med på det tåget. Då tänkte jag inte på att hur man ska lägga upp det här sen. Och i början, att få göra detta, jag var bara så tacksam och glad.

För Klara Söderberg handlade det om att kroppen inte orkade längre. Hon tog sig inte ur sängen till slut. Och började tappa lusten till musiken. Var utbränd, helt enkelt.

KS: – Det är klart att vi fortsatt kommer ha spelningar när man är trött och ▶▶▶

känner att det är ett jobb. Men för mig blev det hela turnéer som var så: "ok, nu har jag gjort en spelning, nu är det si och så många kvar, snart är jag hemma". Det är inte hållbart när man håller på så länge.

Adrenalin och feststämning bakom scenen ska hanteras. Man måste lära sig att balansera det där, att det inte blir självdestruktivt och farligt. Vilket det kan bli.

JS: – Det är hemskt. För mig var det att jag hade inga vänner, när vi turnerade på *Ruins* hade jag gjort slut med min kille, jag kom hem själv till en tyst lägenhet. Det var fruktansvärt.

KS: – Jag hade mycket upplevelser på hotellrum, jag kommer ihåg att när jag skulle sova så tänkte jag hela tiden... det var som att jag hallucinerade, som att det var publik i rummet. Det hände ganska ofta att när jag liksom halvsov så såg jag publiken, de var kvar och stod runt sängen och tittade på mig, och jag bara: "Men ni får gå hem nu...", jag nästan sa det ut: "Jag måste sova, ni kan inte kolla nu...". Och sen bara – vad händer? Man blir så van att ha allas blickar på sig hela tiden.

Den kommande världsturnén som rullar igång i Glasgow 28 november är därför upplagd på ett nytt sätt.

JS: – Vi försöker ha kontroll, sätta hårda gränser. Det har vi inte gjort innan. Vi kan det nu för vi är privilegierade nog att göra det.

KS: – Vi har råd att göra det.

Som det är planerat nu kommer de att vara ute och spela i två veckor, sedan hemma i två veckor. Johanna Söderberg vill inte vara borta längre perioder än så från sin dotter, och för hon och hennes kille är det ett sätt att klara av småbarnstiden.

JS: – Och du klarar inte heller av det med din utbrändhet att köra för mycket. Ska det va hållbart för alla måste vi göra så.

KS: – Jag får lättare ett stresspåslag, men är också mer försiktig och mån om att bara ta det lugnt. Jag ignorerar aldrig dom känslorna länge utan nu är det "ok, nu känner jag så här, vad kan jag göra för att det ska kännas bättre?". Bara att vi lagt upp det så känns så skönt. Och då är det också kul, för jag kommer inte till den punkten att jag inte kan ta in det som händer.

JS: – Men det är ju svårt, vi får mycket erbjudanden, det tar emot lite att säga nej.

KS: – Men det är också skönt att säga nej ibland. Ha kontroll över det, att det är ok att säga nej.

Det var som att jag hallucinerade, som att det var publik i rummet. Det hände ganska ofta att när jag liksom halvsov så såg jag publiken. *Klara Söderberg*

**OM
BASAR
OCH
GITARRER:**

JS: – Jag älskar mina shortscale-basar, mina Mustangar och min Hofner. Jag har många Mustangar.

KS: – Min gitarr är en vanlig Fender du köper i musikaffären, inget speciellt så, men den låter så grymt bra live. Jag har provat gitarrer av olika gitarrbyggare, både David Sundberg och en amerikansk byggare, men de är svåra att turnera med. Hemma har jag mina gamla Gibsongitarrer, jag har en från 1928 och en från femtiotalet.

PRECIS NÄR JAG frågar om två av låtarna på kommande skivan – ”29 Palms Highway” och ”Wild Horses 2” – kommer pressansvarige Liza Berthelsen in i rummet. Tiden börjar ta slut. Och de måste hinna äta pytt i pannan hon steker till dem ute i köket innan nästa intervju.

Båda låtarna handlar om Gram Parsons. Första gången de sjöng om honom var i låten ”Emmylou”. Klara Söderberg har honom tatuerad på höger överarm.

KS: – Jag dras tillbaka till honom, han kommer tillbaka. Jag har nämnt honom vid namn i två låtar.

JS: – ”29 Palms Highway” är ju indirekt om honom också, så det blir tre låtar.

KS: – Jag blir aldrig trött på hans musik, aldrig klar med den. Varje gång jag sätter på den älskar jag den lika mycket.

29 Palms Highway är vägen som passerar motellet Joshua Tree Inn, där Gram Parsons avled 1973, endast 26 år gammal.

JS: – När jag tog körkort, nåt av det första jag gjorde var att köra där. Klara gjorde samma sak när hon tog körkort, vi har varit där många gånger. Det var målet vi hade när vi tog körkort.

KS: – När jag är där ute, jag blir som en jävla hippie där, jag blir alldeles... spirituellt när jag är där. Det är min spirituella plats. Jag satt i bilen nu när jag var där – jag hade på en Gram-spellista jag gjort – så sa jag: ”Ok Gram, du får välja nästa låt”. Då kom ”Wild Horses”, Flying Burrito Brothers version.

Klara Söderberg skrattar till, reser sig, slätar ut ett veck på klänningen. Johanna Söderberg tar sin telefon.

Pytt i pannan är klar.

På andra sidan köksfönstret ut mot Tomtebogatan ligger resten av världen. Dit de är på väg. Igen. 🍷

MED EGNA ORD

KORT SAGT & POESI

Den äldre damen

● Jag va nyss ute och gick när en äldre dam stannade till framför mig och sa "vilket vackert väder vi har i dag". "Ja", svarade jag. "Jo, jag gick här och funderade på vad jag har att va tacksam över", sa damen. "Va fint", svarade jag, "själv gick jag här och tänkte på problem, problem och fler problem". "Problem", sa damen förvånat, "dom där problemen vi har är som blodiglar på glädjehjärtat, därför behöver vi få bort dom så att vi får plats med mer glädje i hjärtat i stället. Ha en fin dag nu min lilla vän", sa damen och gick vidare.

TESS

Förlåter

● Jag hoppas att ni förlåter mig. På grund av att jag gjorde en dum grej. Jag slog en sten i skallen på min vän på grund av att han slog mig om och om och om igen. Det räckte inte med att hans skalle fick möta en sten. Efter det fick jag smaka på knytnävsslag och bordsben. På ett ställe där jag trodde jag kunde ta det lugnt och skönt.

Precis när snön hade smält, fäste jag min blick från min röda stuga och vid sidan om ett öppet fält.

MARKKU RANTA

Hur mår du moder jord?

● Låtsas du att tiderna är goda, att själen din är hel, att kropparna på jorden frodas, att alla djuren lever i frihet, att krigen inte existerar, att svält och vattenbrist inte finns? Ja, då är den lilla humlans väg till nektar det viktigaste på vår planet.

LO

**FÖLJ OSS
PÅ INSTAGRAM**
@situationsthlm

Att kunna resa sig

● Är det inte märkligt att det är först när man själv drabbas av en personlig tragedi som tankarna vandrar till de andra stackare som råkat ut för samma elände. Det borde emellertid slå oss tidigare att miljoner och åter miljoner människor i vår vackra värld har både hårdare och svårare bördor att bära än många andra.

Jag har en dotter som fått ett

stipendium till Tanzania och till vår släkts stora glädje kunde hennes farfar, som under fyrtio år verkat som riksrevisionschef i vårt avlånga land och arbetat där som diplomat under ett antal år, lära henne detta språk på fem månader.

Hon kan åtminstone göra sig förstådd och hon förstår det mesta av det dom infödda säger. Som tur var

har min dotter språköra till skillnad från mig som bäst förstår matematik samt statistik, urval med mera.

Själv har jag flyttat till Stockholm efter en personlig tragedi och jag har fått erfara hur svåra levnadsförhållanden ett stort antal av mina medmänniskor lever under. Det jag vill säga med detta är att vi inte ska ta något för givet. Jag ska nämna att min dotters teori med sin resa är att göra en del av Tanzanias kvinnor oberoende genom att använda sig av teorin Empowerment och ge dem en egen odlingslott och grödor så att de kan frigöra sig från männen och försörja sina barn om något drastiskt händer deras män. Detta gör hon på makronivå, det vill säga på ett större antal människor.

Empowerment betyder egenmakt och kan användas på både meso och mikronivå. Emellertid tror jag att denna teori fungerar bäst på den stora massan. Nu undrar ni säkert vart jag vill komma med denna text och det jag vill säga är att om varje individ med svåra erfarenheter bakom sig fick den hjälp de behöver, det vill säga terapi och rätt stöd samt tak över huvudet, så tror jag med all sannolikhet att de med rätt hjälp kan resa sig ur misären och bli produktiva medlemmar av detta samhälle.

MAGDALENA HINDRIKES

SHUTTERSTOCK

Ung och nykter alkoholist

● Under min tid som Situation Sthlm-säljare har jag träffat många kunder som gärna vill prata om sin alkoholism, vägen till nykterheten och vad man måste göra för att behålla nykterheten.

Varje gång någon kund drog upp det här ämnet blev jag intresserad av att lyssna och nyfiken på hans berättelse, därför att jag själv hade lidit av missbruket och dess konsekvenser.

En av dessa kunder var en ung man som berättade att han var nykter alkoholist och att han gillade Situation Sthlm för att det skrivs om alkoholismen i tidningen.

Denna unga man hade väckt

mycket funderingar hos mig kring att vara ung och nykter alkoholist.

Tänk om alla alkoholister hade insett i tidig ålder att de inte kunde kontrollera sitt drickande, eller att de var sköra och allergiska mot alkohol.

Mitt möte med denna unga karl hade fått mig att börja tänka på hur mitt liv hade sett ut om jag hade förstått när jag var i hans ålder att jag var alkoholist. Jag kanske skulle ha undvikit mycket elände och jobbiga situationer.

Jag trodde hela tiden att en alkoholist var den som skakade på morgon och behövde en återställare eller en hemlös som super på en

parkbänk.

Vi har sett många gånger att människor med alkoholmissbruk ofta insett att de är alkoholister ganska sent. Många av dem vill inte acceptera det och därför försöker förneka det i början, men till slut måste man erkänna för sig själv och för andra innan man kan göra någonting åt det.

Min poäng med den här texten är ju tidigare man förstår att man har den här sjukdomen, desto bättre.

Det finns mycket man kan göra åt det, som att undvika ställen där det serveras alkohol och umgängen där sprit och öl är viktigast.

MIKAEL S

ILLUSTRATION LO

Den dåliga dagen

● I dag gick jag Hornsgatan och skulle sälja tidningar. Det gick så dåligt, första timmen sålde jag en. "Vad är det här", tänkte jag för det brukar gå hyfsat faktiskt. I alla fall så vände jag och gick tillbaka då gick det väl lite bättre. Men inte som det brukar, så på tre timmar sålde jag fyra tidningar. Så dåligt har det inte gått på väldigt länge.

Jag talade om för kunderna hur låget va men sen släppte det lite. Jag började sälja klockan nio och slutade kvart över tre. Då hade jag sålt sju tidningar. Jag tänkte neej jag slutar sälja.

Men dagen efter gick det undan, första timmen sålde jag

sex stycken tidningar och det är ju ok. Jag fortsatte sälja så elva tidningar plus dricks. Det var ok. I dag började jag för tio minuter sedan, hade bara en tidning och den såldes direkt så nu sitter jag och väntar på mitt Swish.

Okej nu tog det tvärstopp, som att dra ner rullgardinen. Här vid bordet på redaktionen sitter jag och skriver, helt plötsligt kommer det en kvinna, "Hejhej", säger jag. "Får jag köpa en tidning av dig?", säger hon.

"Jaa, självklart", säger jag och ler mot henne.

LENA FREIJ

Homage till Bengt & Finn

● Skönt är att skita i nyslagent hö
o tork sig i arslet med rosor.
Svårt är att skita i meterdjup snö
o tork sig med hosor och blosor.
Trist är att skita på nyskivat brö
och i prillors ynka små dosor.
Svårt sen att tork sig,
tack o adjö,
med frillors små string ifrån trosor.

JANNE WALLIN

Scanna koden
så får du se
något roligt.

TAGE DANIELSSONS
**SAGAN
OM
KARL-BERTIL
JONSSONS
JULAFTON**

Biljetter: [ticketmaster.se](https://www.ticketmaster.se)

PREMIÄR
23
NOVEMBER

Scala
PRODUKTION

Spelas endast november och december på
FILADELFIA SANKT ERIKSPLAN

UR ELDEN

I ASKAN

.....

Första kremeringen i Sverige skedde 1887 i ett provisoriskt krematorium i Hagalund. Ellen Key, Alfred Nobel och Hjalmar Branting var några av dem som stödde Svenska Likbränningsföreningen när kremering började användas – hygien och markbrist var några av argumenten. I dag kremeras 86 procent av dem som begravs i Stockholm, högsta siffran i landet. TEXT GERD ERIKSSON

.....

Stockholm finns två krematorier, Råcksta krematorium och Nya krematoriet på Skogskyrkogården. Tillsammans gör de mellan 7 000 och 8 000 kremeringar om året. Och alla som kremeras måste ligga i en kista.

- Det handlar dels om etiska skäl, dels om förbränningstekniska skäl. Kistan fungerar som bränsle och gör att det blir en jämn förbränning, säger Henrik Gustafsson, driftledare på Nya krematoriet.

Han och kollegorna tänds ugnarna två timmar innan första kremeringen på måndagar, ugnarna måste upp till en temperatur på runt 750 till 800 grader. En kremering tar mellan en och en och en halv timme, beroende på kistans material.

- Kistor med träslag som har högt bränslevärde, som de av ek eller barrträd, vill vi kremera så tidigt som möjligt på dagen. Kistor i masonit eller lättare material brukar vi kremera på eftervärme i slutet av veckan. Annars blir antändningen för häftig och det brinner för snabbt. Även målade och lackade kistor kan antända häftigt.

Brinner det för snabbt hinner rökgaserna komma ut i lokalen, vilket skapar arbetsmiljöproblem för personalen. Och det finns också rekommendationer om vad man inte bör lägga med i kistan som anhörig.

- Inget explosivt som alkohol eller något med batterier i. Vi brukar påminna begravningsbyråerna om det.

Stockholmarna väljer kremering, och så har det varit sedan den första kremeringen i Hagalund - alltid några procent högre här än i övriga landet.

Riksgenomsnittet i dag ligger på 84 procent, av de som begravs i Stockholm väljer 86 procent kremering. Henrik Gustafsson kan inte sätta fingret på om det beror på skillnader i traditioner mellan stad och landsbygd eller på att det faktiskt finns två krematorier i Stockholm.

SVENSKA LIKBRÄNNINGSFÖRENINGEN bildades i Stockholm 1882 i Hantverksföreningens lokaler vid Brunkebergstorg. En grupp bildade män som var riksantikvarie, arkitekt, professor, stadsläkare, ingenjör och överbibliotekarie i Stockholm.

De ville skapa möjlighet för kremering i

KISTOR I MASONIT ELLER LÄTTARE MATERIAL BRUKAR VI KREMERA PÅ EFTERVÄRME I SLUTET AV VECKAN.

Henrik Gustafsson, driftledare på Nya krematoriet.

Sverige och vara en del av den internationella rörelse som fanns i Europa.

Anledningen var de sanitära problem som fanns i anslutning till kyrkogårdarna. Många kyrkogårdar var i ett bedrövligt skick, döda kunde begravas bredvid varandra i kronologisk ordning och när kyrkogården var full började man om från början och kanske grävde upp ben av misstag.

Tanken med likbränning var väl förankrad i kulturkretsar och bland framstående personer i Sverige, bland andra Hjalmar Branting, Ellen Key, Verner von Heidenstam, Isidor Alfred Bonnier, Ferdinand Boberg, Carl Larsson, Salomon August Andrée, Gustav de Laval och Alfred Nobel var några av de tyngre förespråkarna.

Likaså en rad läkare. Hygien var ett starkt argument för kremering. Andra argument var att det var dyrt att begravas och att marken i de växande storstäderna behövdes till

annat.

Det fanns ett kompakt motstånd från kyrkan, som ansåg att kremeringar stred mot kyrklig sed. Men när många av landets mest framstående personer engagerade sig i saken fick de till slut prästerna att ändra sig.

Först att kremeras i Sverige var Ernst Kjellerstedt.

Han var chef för Gefle Bryggeri AB och avled under en affärsresa i Stockholm bara 30 år gammal. Han var aktiv i Svenska Likbränningsföreningen.

Samma dag som han kremerades i det provisoriska krematoriet av trä i Hagalund gick Svenska Likbränningsföreningen till Kungl. Maj:t med en ansökan om att likbränning skulle göras laglig.

Framställan skickades på remiss till olika instanser som alla sa ja.

Ett drygt år senare, den 15 december 1888, fattade regeringen beslut om att lega-

KREMATORIER

- 1887 Stockholms första provisoriska krematorium byggs i Hagalund (läggs ned 1909).
- 1909 Ett nytt krematorium tas i bruk på Norra kyrkogården (läggs ned 1984).
- 1931 Sandsborgs krematorium byggs (läggs ned 1940).
- 1940 Skogskrematoriet på Skogskyrkogården står klart.
- 1964 Råcksta krematorium byggs på grund av omfattande nybyggnation i nordvästra Stockholm.
- 2014 Nya krematorium på Skogskyrkogården öppnar.

PATRICK OSTERBERG/TT

liserar kremation. Men förbehållet att regeringen tog beslut i varje enskilt fall och att det var frivilligt för prästerna att förrätta jordfästning av aska.

NYA KREMATORIET PÅ Skogskyrkogården, där Henrik Gustafsson jobbar, invigdes 2014, och är en ljus och luftig plats med stora fönster mot skogen utanför. Den som vill kan titta in, det är en transparent verksamhet.

– Tidigare jobbade vi i en lokal utan fönster som låg i källarplan. Nu kan vi visa hur det går till och på så sätt också visa att vi som jobbar med kremation är seriösa. Själv

1887 blev Ernst Kjellerstedt först i Sverige att kremeras. Bara 30 år gammal.

HANNA ANDERSSON/TT

◀ **Knä- och höftproteser samt delar från kistorna blir kvar efter kremeringen. På ett år blir det ett par ton.**

är jag VVS-tekniker i botten.

Det finns ett anhörigrum för dem som vill följa processen via en fönstervägg. För några år sedan var det max en anhörig var fjärde månad som ville vara med vid kremeringen. Nu är det tre sällskap i veckan, berättar Henrik Gustafsson.

– Jag tror att vi pratar mer om döden i dag och att det är en anledning till att fler vill vara med, kanske också att begravningsbyråerna oftare upplyser om att möjligheten finns.

Efter en kremering återstår ungefär fyra kilo aska av en människa.

Kvar efter kremering blir en del metaller i form av knä- och höftproteser och delar från kistorna – allt ifrån ett kilo till några gram. Metallen samlas ihop och ställs i slutna kärl.

– En gång om året kommer en lastbil och hämtar metallen från Stockholms två krematorier och kör den till Holland där den smälts ned. Tillsammans brukar det bli ett par ton som säljs och pengarna sätts sen in på Allmänna arvsfonden.

Henrik Gustafsson tycker att kistmodellerna sett rätt lika ut de tio senaste åren. Det är ett trettiotal modeller av olika slag. Viss uppgradering har skett med minskade antal metalldelar och mer träplugg. Storlekarna har också blivit fler.

– Bland urnorna är det trä och andra biologiska material som dominerar, även olika typer av metallurnor är vanliga. Det har också kommit fler modeller som kan spridas i havet och är gjorda av sand. Sen

dyker det såklart upp en del lite mer udda urnor i ull, glas eller att folk gör egna i lera. Folk som gör egna urnor kan ringa hit och fråga hur mycket de måste rymma och vilka regler som gäller.

1909 ersattes det provisoriska krematoriet i Hagalund av Norra krematoriet. Det året ändrade också Svenska Likbränningsföreningen namn till Svenska eldbegängelseföreningen, vilket klingade bättre i folks öron.

På Norra begravningsplatsen finns Svenska Eldbegängelsens gravmonument. På en tio meter hög kolonn tronar en urna i betong. Under finns "Stockholmsavdelningens gemensamgrav" med 1 100 urnor.

I gravboken hos Stockholms kyrkogårdsförvaltning är 672 av de 1 100 som vilar i urnorna registrerade.

Den allra första är Ebba Maria Gartz, hemmahörande i Adolf Fredrik församling. Hon blev 49 år och hennes urna i bleck placerades i graven den 8 april 1889 samtidigt med elva andra urnor, berättar Pär Westin, avdelningschef på kyrkogårdsförvaltningen i Stockholm. Senast en urna sattes ner i den gemensamma graven var 2013, en kvinna som hette Anna-Stina Stieberth från Sollentuna som blev 93 år.

Under allhelgonahelgen som stundar brukar det alltid vara någon som sätter ljus utanför Nya krematoriet på Skogskyrkogården fastän det inte finns några gravar just där.

– Det kanske är nån som haft en anhörig som kremerats här och tycker att det är en betydelsefull plats, säger Henrik Gustafsson. ☺

MED EGNA ORD

ILLUSTRATION LO

Det luktar piss i hissen

● Det finns en mugg vid Kungsan, den är grå som en sten.
 En självstädande sprinkler fyller bidén.
 Att somna där är att vakna i floden Rhen.
 I floden Rhen.
 Själv går jag runt i city, kniper ihop mina ben.
 Frågar på Espresso House med en röst som är len.
 Men jag ser väl blicken – "har du missbruksgen?"
 "Har du missbruksgen?"
 Och vem vågar pissa bakom en gren.
 När nöden kallade kom den blåa piketen.
 Tolvhundra spänn i böter är mycket för en klen.
 Mycket för en klen.
 Automattörren vid Slussen flög upp där stod jag
 med blottade ben.
 Ursäkta frun, min morgonstass, jag glömde negligén
 Ändå bra att det var ni, en tant med östrogen.
 Med östrogen.
 Offentligt dass på Medis, en vanlig scen.
 Fem spänn för damer men gratis för män.
 Översvämning, det rinner över, vyn var obscen.
 Och i Kungsan är det likadant, en uppslängd buffe.
 Vid Stadshuset hade dom pissat breve.
 Och vid Klaraterminalen sket dom vid entrèn.
 Dom sket och pissade vid entrèn.
 Tio spänn på Centralen en mugg av polystyren.
 Dom vaskar över kroppar på rad precis som i armén.
 En gubbe passade på, helt erogen, helt erogen.
 Exkluderande design gömd handduk i frotté.
 Man borde sluta urinera i deras system.
 Det står i socialrapporten problem med hygien.
 Har du problem med hygien?
 Är det konstigt att det luktar piss i hissen.
 Är det konstigt att det luktar piss i hissen.

MARKKU

FÖLJ OSS PÅ INSTAGRAM

@situationsthlm

Parad

● De privilegierades gata,
 ett lyckat stråk i flärd och form,
 exakta sena fodral.
 Unga karriäristers yttre val,
 en innerstadsbal

LO

Sorg

● Vad gör man när ens bästa vän sedan
 trettio år tillbaka går och dör? Skulle åkt ner
 till Halmstad för länge sedan när jag fick veta
 hur det var fatt. Men man är så upptagen med
 att hjälpa alla andra som kommer och knacker
 på husvagnsdörren som behöver sovplats för
 natten och mat, fast man knappt har till sig själv.
 Folk man tror är ens vänner fast som bara miss-
 brukar det. Som till exempel står och hoppar i
 soffan klockan tre på natten, och väcker en för
 att den jävla så kallade kompisen fick delirium.
 Maten var det fel på också, köttbullar i gräddsås
 med potatis, vad är det för fel på det?

Efter honom kom nästa idiot och skulle hälsa
 på ifrån... ja just det – Halmstad. Då håller han en
 vaken hela natten så man inte får sova. Han ville
 heller inte ha mat. Tjugo över sju på morgonen
 skulle han ut genom dörren, då hade jag sovit
 en timme. Det slutade med att vi fick ringa en
 ambulans, för han hade tagit en massa piller. Och
 här går jag och hjälper folk som inte sätter värde
 på något alls, när min bästa vän har dött.

Jag är ledsen, jag mår skitdåligt men ändå
 ska jag hjälpa andra. Det måste ju vara något
 fel på mig!

MAGDALENA 407

Att sälja Situation Sthlm

● De av tidningens säljare som ville fick fylla i en anonym enkät nu i september. Jag har fyllt i den och lämnat den, men jag kände att jag inte har något emot att ni läsare får ta del av mina svar.

Min situation har förändrats sedan jag började sälja tidningen. Den har blivit bättre både när det gäller ekonomi och mitt psykiska mående. Innan jag började sälja Situation Sthlm hade jag stora ekonomiska problem med tanke på att jag lever på existensminimum vilket självklart påverkade psyket ännu värre än det har varit.

Att inte kunna jobba på grund av psykisk ohälsa kan det bli svårt om man bara sitter på sitt stödboende eller lågtröskelboende och försöker påverka hjärnan med alkohol.

Jag måste vara ärlig och öppen med att försäljningen betyder mycket för mig just nu med tanke på att det inte finns något annat alternativ.

Jag som försäljare får också bidra med mitt skrivande i tidningen och prata om det med kunderna, vilket gör att jag inte känner mig värdelös som om jag skulle bara gå runt i stan och försöka dämpa min ångest och dåliga mående.

Jag kan säga med gott samvete att försäljningen av Situation Sthlm har blivit en lyckad terapi för mig för att jag får träffa fantastiska människor som jag aldrig skulle möta annars, dessutom är min ekonomi inte i botten längre, vilket gör att jag började känna mig som vilken svensk medborgare som helst.

MIKAEL S

Från en morsa till en annan

● Lokalt, hemmavid, nära, regionalt, sopa framför egen dörr, påta i den egna rabatten, se sin nästa som ringar på vattnet förkovras av varann. Sträcka ut en hand till någon. Tänk vad bra det hade varit om Putin och hans trupper hade stannat hemma, putsat skorna eller ägnat sig åt barnen.

Ja, tänk om politiken vore vis.

LO

UNITED STAGE | SAMARBETE MED PHM MUSIC & LUNDSTROM EVENT PRESENTERAR

PETER JOHANSSON
CHAMPIONS OF ROCK
THE VERY BEST OF QUEEN

ARENATURNÉ VÅREN 2023 • JENNA LEE-JAMES • KÖREN JOYVOICE

18/2 AVICII ARENA

lundstrom phm music UNITED STAGE
BILJETTER: UNITEDSTAGE.SE

Polismuseet

EN STÖRRE UPPGIFT

Ny utställning om polisyrkets
VÄXLANDE VARDAG

Nan Goldin

Med verket "The Ballad of Sexual Dependency" 1985 presenterade sig Nan Goldin för konstvärlden som en av sin generations mest betydelsefulla dokumentärfotografer. Med retrospektiva utställningen "This Will Not End Well" på Moderna museet visas sex av hennes tidigare verk tillsammans för första gången. Bilderna i verken är tagna på vänner i New Yorks, Berlins, Paris och Londons bohemkretsar, på barn, på transvestitvänner. Eller så är bilderna resor in i familjetrauman och självmord, beroendets yttersta mörker eller in i drogernas gränslösa utlevelse. **TEXT ULF STOLT**

Bilder av sin tid

THIS WILL NOT END WELL

Verken som ingår i utställningen:

- *The Ballad of Sexual Dependency*
- *Sisters, Saints and Sibyls*
- *The Other Side*
- *Memory Lost*
- *Sirens*
- *Fire Leap.*

Efter lite inledande korrigeringar av tidsskillnaden landar till slut Zoom-länken där den ska, vi kopplas samman, ljud och bild fungerar, Nan Goldin för en lock av sitt röda hår åt sidan med vänster hand och drar några sista bloss på cigaretten, fimpas den och skjuter upp askfatet på bordet.

– Men... vad händer i ert land? Ni hade ju precis val där och nynazister blev näst största parti... Herregud, vem kunde tro det – Sverige, den sista bastionen av frihet i världen, liksom.

Nan Goldin höjer lite snabbt på ena ögonbrynet för att liksom förstärka det undrande frågetecknet i det hon just sa. Hon har ett antal uppenbara kopplingar till Sverige. Och till Stockholm.

1971 flyttade hennes ena bror till Sverige – för att undvika att inkallas och skickas till kriget i Vietnam – och bosatte sig inledningsvis i Umeå. Och numera bor hennes

brorson Simon Goldin i Stockholm och är en del av konstnärssduon Goldin+Senneby. Hon har besökt Stockholm regelbundet sedan tidigt 1980-tal.

I hennes böcker och verk finns bilder av både skådespelerskan Amanda Ooms och fotografen Hatte Stiwenius, bland annat en bild av honom tagen på Södermalmstorg.

– Jag var god vän med Hatte Stiwenius och jag har fortfarande kontakt med Amanda Ooms, vi var nära vänner ett tag, och hennes exman JH Engström. Och genom Amanda mötte jag också Joakim Thåström och genom Hatte mötte jag Anders Petersen. Så jag känner en hel del människor där.

Hon för bort den där locken över ögat som fallit ner igen, och frågar tyst sig själv vad det nu var hennes brors frus faster hette, "det finns en utställning om henne där uppe, hon är en känd svensk författare...".

– Men jag får släppa det, kan inte ►►

komma på det...

Sedan skrattar hon till, sträcker sig snabbt ur bild, återkommer med sin telefon, rycker på axlarna och säger "jag kan tyvärr inte släppa det...", ber mig vänta, googlar.

– Sara Lidman. Just det. Jag kände henne väl. Hon var grym.

Bara några dagar efter vårt samtal ska Nan Goldin ta en taxi till JFK-flygplatsen och kliva på planet till Stockholm. Fram till dess har hon en hel del arbete kvar att göra – ett av de sex verken till utställningen "This Will Not End Well" som öppnar 29 oktober på Moderna Museet, är inte klart.

Hon har också haft en hel del att göra den senaste tiden rörande dokumentärfilmen om henne, *All the Beauty and the Bloodshed* av regissören Laura Poitras – filmen vann Guldejonet vid Venedigs filmfestival tidigare i höstas och gick just upp på New Yorks filmfestival.

Filmen kommer att visas på Moderna museet i samband med utställningen.

Allt jag tar bilder på är jag mitt i, jag är aldrig en turist. Jag kan inte ens ta en bild med telefonen worth shit, så jag är en usel turist.

DE SEX VERKEN i utställningen har alla tidigare visats separat, men aldrig tillsammans på det här sättet tidigare. Bildmaterialet sträcker sig från hennes första verk "The Ballad of Sexual Dependency" från 1985 fram till hennes två senaste verk, "Sirens" från 2019 och "Memory Lost" från 2021. Dessutom visas verken "Fire Leap", "The Other Side" och "Sisters, Saints & Sibyls".

Utställningen består av sex olika rum, vart och ett av dem designat av arkitekten Hala Wardé, som hon för första gången arbetade tillsammans med vid en utställning i Versailles i Frankrike.

– Vi fick inte bygga nåt på marken där, men vi fick tillgång till två olika korridorer inne i ett av palatsen, men de hängde liksom inte ihop. Men hon lyckades bygga samman de båda korridorerna på ett väldigt fint sätt. Efter det bestämde jag mig för att jobba med henne.

Med utställningen "This Will Not End Well" är Nan Goldins ambition att skapa en "village of slideshows", där varje slideshow

◀ *Brian and Nan in Kimono, 1983. Ur diabildspelet The Ballad of Sexual Dependency, 1981–2022. © Nan Goldin.*

▶ *Amanda at the sauna, Hotel Savoy, Berlin (1983) Ur diabildspelet The Ballad of Sexual Dependency, 1981–2022. © Nan Goldin.*

▼ *Greer's and Paul's wedding, NYC, 1987. © Nan Goldin.*

Det handlar inte om kameran som är mellan mig och personen jag fotograferar, det handlar om mig som försöker att inte låta kameran bli en del av ekvationen.

har sitt eget hus.

– Varje hus har sin egen stil, personlighet, som relaterar till verket som visas – genom entrén, färgen där inne, textilerna, ljuset. Varje hus är sin egen upplevelse, som förhoppningsvis går hand i hand med det som visas.

Hon kommer att vara på plats i Stockholm i tio dagar innan utställningen öppnar. Arbetet som återstår för henne då är att sätta upp varje slideshow på plats i respektive hus, se till att allt fungerar som det är tänkt, arbeta med belysningen och ”känna in hela grejen, få det att funka ihop”.

– De har en idé om att klä in husen i tyger, det är första gången de ska göra det där, tror jag. Det blir samma tyg och färg på utsidan, men olika på insidan av varje hus. Antingen funkar det, eller så ser det ut som en cirkus...

– Vi har jobbat två-tre år med detta. Men ingen av modellerna ger rättvisa åt hur de känns att kliva in i. Jag älskar idén, så jag hoppas det funkar.

Bilderna i de olika verken på utställningen

är tagna från tidigt 1970-tal och fram till ungefär nutid. Nan Goldins första stora verk, det som introducerade henne i konstvärlden som en av sin generations mest betydelsefulla dokumentärfotografer, var ”The Ballad of Sexual Dependency”. Ett verk som – i likhet med hennes andra verk – utvecklas och utvidgas, kompletteras och tillförs nya element: rörliga bilder, musik, röster.

Men centralt i alla hennes verk är alltid hennes tusentals bilder.

Tagna på vännerna i New Yorks, Berlins, Paris och Londons bohemkretsar, på barn, på sina transvestitvänner, eller så är bilderna resor in i självmord och familjetrauman, beroendets yttersta mörker, eller in i drogernas gränslösa utlevelse.

– Allt jag tar bilder på är jag mitt i, jag är aldrig en turist. Jag kan inte ens ta en bild med telefonen worth shit, så jag är en usel turist.

– Nästan allting jag fotograferar, allt mitt konstnärliga bildmaterial, bygger på relationer – antingen med mig själv, min familje-

historia eller med människor i mitt liv som jag älskar. Nånting som jag har nån form av koppling till, en djupare kontakt med.

Vad hon använder för kamera när hon tar sina bilder är däremot tämligen ointressant för henne.

– Jag har aldrig varit noga med utrustningen, inte brytt mig. Mycket av bildmaterialet till ”The Ballad of Sexual Dependency” togs med en kamera... jag jobbade i en bar och det kom in folk med stöldgods hela tiden som vi köpte. Hela min garderob på den tiden köpte jag så, det var bara stöldgods jag hade på mig.

Baren hette Tin Pan Alley och låg på West 49 Street vid Times Square. Den slog igen 1988 och var ett häng för musiker, konstnärer, författare och andra allmänt nattsuddiga individer.

– Det handlar inte om kameran som är mellan mig och personen jag fotograferar, det handlar om mig som försöker att inte låta kameran bli en del av ekvationen. Bara jag och personen och en ambition ▶▶▶

att fånga tiden eller platsen där personen befinner sig.

DET FINNS LITE olika tidsangivelser – 15 år, 18 år – rörande när Nan Goldin började fotografera på allvar. Båda tidpunkterna har dock sin riktighet, och båda har en absolut koppling till hennes syster Barbara, som tog sitt liv vid 18 års ålder 1965 när Nan Goldin var 12 år.

Några år efter systemens självmord gav sig Nan Goldin av hemifrån, hon ”kunde inte vara kvar hemma längre, det gick inte, jag var tvungen att finna mitt liv, mina människor”.

– Jag började fotografera med en Polaroid på en hippie-skola när jag var femton, de fick kameror dit på nåt sätt och jag blev helt hooked på att fotografera. När jag var arton fick jag en riktig kamera och började ta bilder mer seriöst.

Hon hade länge haft ångest och varit rädd för att hon också skulle dö när hon blev 18 år. Men i stället blev det som att hon då bestämde sig för att fotografera på allvar,

Hur nära man kan komma känslan av hur det är att befinna sig under en annan människas hud.

▶ *Nan Goldin under en protestaktion med gruppen P.A.I.N., Harvard Art Museums, Boston, July 20, 2018.*

▼ *Maternal embrace, Valerie and Mel, St Remy de Provence, France, 2002.*
© Nan Goldin.

att från den punkten dokumentera livet. Så att det liv hon levde efter 18 års ålder – det liv hennes syster tog från sig själv – med kamerans hjälp bevarades och blev kvar.

– Precis så var det. Väl beskrivet. Det handlade om att överleva. Min syster sa till mig innan hon tog sitt liv att det som hände henne skulle komma att hända mig också. Samma öde. Jag stack hemifrån efter att hon sagt det.

– Jag var aldrig hemlös, men jag bodde hos olika fosterfamiljer. När jag var sjutton år flyttade jag till Boston med en äldre man, sen träffade jag transvestiter och började leva med dem och ta bilder av dem.

Några år senare flyttade hon till New York.

– Jag bodde på Manhattan i över trettio år, men de kastade ut mig från loftet jag hyrde från 1978 till 2008 eller nåt. Sen bodde jag utomlands en period. Jag flyttade hit till Clinton Hill, Brooklyn, 2014.

PÅ EN FLYGPLATS på väg till Brasilien 2017 för att hålla ett föredrag läste Nan Goldin

en artikel i tidskriften The New Yorker om överdosepidemin i USA och dess koppling till förskrivna opioider.

Det ledde till att hon under föredraget berättade att hon bestämt sig för att starta en aktionsgrupp.

– Media gör misstaget att tro att anledningen till att jag startade den här gruppen är för att jag själv blev beroende av OxyContin. Men det är bara ett av skälen till att jag har cred, men inte anledningen till varför.

– Epidemin med förskrivna droger var det som startade överdoskrisen i USA. Ett tag var det åttio procent av dem som var beroende av opiater som börjat med receptbelagda medel som OxyContin.

Aktionsgruppen P.A.I.N. (Prescription Addiction Intervention Now, red. anm.) brukade samlas i Nan Goldins vardagsrum varje torsdag – de fick upphöra med sina veckomöten i samband med pandemin – för att lägga upp strategin för sitt arbete.

– Dokumentärfilmen handlar mycket om gruppen och arbetet för att bekämpa familjen Sackler (ägare av Purdue Pharma, företaget som tillverkade och sålde OxyContin, red. anm.) vilket vi lyckades med – fick dem att skämmas och museer att ta ner deras namn från väggarna med donatorer.

Gruppen blev engagerade i rättsfallet och stämningen mot familjen Sackler, deras aktivism tog sig ända in i rättsalen.

– Vår pro bono-advokat från gruppen – mot deras advokater som kostade sju hundra miljoner dollar per år – lyckades få

media på vår sida och gav dem så mycket pappersarbete han kunde, lämnade in olika stämningsansökningar och motioner, protester och motförslag.

– Vi fick en del gjort, tryckte upp det samlade skadeståndet till sex miljarder dollar, som de måste betala.

NAN GOLDIN HAR varit nykter sedan 2018 – hon blev beroende av OxyContin efter att ha fått det utskrivet av en läkare när hon hade ledvärk i vänsterhanden. Innan dess målade hon, men det har hon slutat med nu. Tavlorna har bara visats en gång, på ett litet galleri i New York för fem år sedan.

– Jag tecknade och målade, som en sorts dagbok i stället för att skriva eller ta bilder. Jag älskade det verkligen och hoppas jag tar upp det igen. Det är ganska primitiva målningar, inte särskilt bra, men jag älskar dem.

Bakom henne, ovanför spishällen bredvid två teckningar av en transsexuell vän som avled på 1990-talet, hänger en av hennes tavlor med titeln ”Jesus är i brödet, jungfru Maria i modersmjölken”.

– När jag blev nykter, man blir mer återhållen då, har inte riktigt samma frihet i sinnet som när man tar droger. Det var helt intuitivt, jag satte tuschpennan eller penseln eller kritan mot papperet och det liksom skötte sig självt. Nu när jag är nykter tänker jag för mycket... tänker och tänker igen. Man förlorar spontaniteten.

Hon skriver inte heller dagbok längre, något hon höll på med i flera decennier.

– Jag antar att jag inte känner samma behov att göra det längre. Jag borde. Men om jag absolut inte behöver göra det så blir det liksom ett jobb. Och när jag behövde göra det var det inte ett jobb, det var en livlina.

Har du dagböckerna kvar?

– Jag har dem alla kvar, men de kommer aldrig att publiceras. Aldrig. Inte heller efter min död. Jag vill inte det. De skrevs inte för att publiceras, de skrevs för att hålla mig vid liv.

På tal om liv, många av vännerna som är med i hennes verk är döda i dag.

– Hälften av dem som är med i ”The Ballad of Sexual Dependency” är döda, de flesta i ”The Other Side” – i den svartvita delen av den – är döda, utom en. Och jag. Jag saknar dem oerhört.

Nan Goldin suckar, sträcker sig efter cigarettpaketet, tändar en, blåser röken upp mot taket. Och säger, apropå sorgen efter alla hennes vänner som dött och vad man gör med den:

– Jag vet inte om jag har hanterat den, jag vet inte hur man hanterar den typen av sorg. De hålls levande genom mina verk, de är i mina verk. Jag har en psykolog jag träffar, som också är med i min grupp P.A.I.N., hon är en nära vän och i min ålder, hon har också varit med om en massa sorger och förluster. De mötena hjälper. Men jag vet egentligen inte... hur dealar man med sånt?

Hon berättar vad en annan psykolog hon har kontakt med sagt.

– Jag talade med honom om ensamheten och känslan av att inte ha en tydlig tillhörighet, han sa att man aldrig kan ersätta de människor man förlorat. Han kände dem ju bara via mig, men förstod att den sortens människor finns inte längre – med den närvaron, intensiteten, den friheten i sitt varande, den vildheten, den aptiten på livet.

Vad handlar ditt konstnärskap om?

– I slutändan handlar det bara om mig och en annan person. Om hur nära man kan komma känslan av hur det är att befinna sig under en annan människas hud.

– Den ultimata drivkraften i hela mitt livsverk är försöket att besvara den frågan, hur det känns att befinna sig där. Men det finns naturligtvis inget svar på den frågan. Men det finns ögonblick och moment då jag varit förmögen att känna den djupa empati som krävs för att nästan kunna föreställa sig det. 📍

Kvinnofridslinjen är en stödtelefon för dig som är utsatt för hot, våld eller sexuella övergrepp.

Ingen fråga är för liten

 020-50 50 50
Kvinnofridslinjen

VILL DU VETA MER? BESÖK GÄRNA KVINNOFRIDSLINJEN.SE

Kvinnofridslinjen drivs av Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet och Akademiska sjukhuset på uppdrag av regeringen.

UNITED STAGE & MZW PRODUCTION PRESENTERAR

EN JULKONSERT MED
MÅNS & CAROLA

AVICII ARENA 14 DECEMBER

UNITED STAGE

Biljetter: unitedstage.se

vision
FACKFÖRBUNDET

Ditt jobb är vårt jobb

Vi finns alltid nära dig när du behöver stöd och råd. På telefon, i vår app eller via våra ombud på arbetsplatsen.

Välkommen till Vision – fackförbundet för dig som är tjänsteman inom kommun, region, kyrka och bolag i välfärden.

Vi bryr oss om
människorna, husen
och staden.

einarmattsson.se

EM

EINAR MATTSSON

I GATUPLANET

av 32 tänder har hemlösa människor kvar i genomsnitt, samtidigt som rekommendationer säger att man behöver ha minst 20 tänder för god livskvalitet. Nästan 70 procent lider också av tandvårdsrädsla. Ofta är orsaken tidigare erfarenheter av våld i olika former mot ansikte och mun. Det går att läsa i rapporten "Hälsa och livsvillkor bland personer i hemlöshet i Stockholms län".

Köparnas svar på säljarnas tack-sms för Swish-köpet

"Jag läste tidningen från pärm till pärm. Det var säkert 15 år sedan jag sist köpte den. Det bästa var 'Med egna ord', men också artikeln om skyddad identitet."

"Nu har jag läst om 3:ans väg genom stan i tidningen jag köpte av dig."

"Situation Sthlm är en jättebra tidskrift. Jag lär mig någonting nytt."

"Jag läser sällan tidningar i pappersform, men den här satt jag med ett par timmar. Jag är imponerad av att den är av så hög kvalitet."

Svar förmedlas till respektive säljare.

ORD FRÅN GATAN

"Man har väl en dubbelgångare i vartenda land i EU."

Kenth Jörgensen i nummer 121, juni 2007. Som konstaterar att "det skulle bli en jävla grupp om man satte ihop dem".

ULF STOLT

Ulf Hansson har problem med sin telefon. Han misstänker att hans Messenger har blivit hackad, att någon – en kvinnlig användare till namnet – försöker ta över. Något är i alla fall skumt.

Vad är det som hänt?

– Jag vet inte. Nån försöker hacka min telefon, tror jag – men jag har ju skuldsanering, så det är inte så smart, kanske... Hon dök bara upp här på mitt konto. Jag försöker byta användare. Och när jag trycker

på "Glömt lösenordet?" händer ingenting, jag får inget mail.

Är Messenger viktigt för dg?

– Ja, absolut. Jag har ju kontakt med folk så. Jag har haft den här luren i ett par år, det är min exflickvän som installerat allt på den, som hjälpt mig.

Är det glasögon utan skalmar?

– Nej, de har gått sönder. Du vet, ibland hinner verkligheten ikapp en. Det är såna här billiga, men de funkar på näsan också så här, huvudsaken är att jag ser.

ULF STOLT

Nästan varje dag hänger Situation Sthlms Daniel Ungman runt en eldstad vid Gullmarsplan, nedanför Skanskvarn och broarna. För den fina gemenskapens skull, den som ersatte amfetaminet.

BERÄTTAT FÖR **MARIA HAGSTRÖM** FOTO **MAGNUS SANDBERG**

MIN PLATS

Det är polisen som hänvisade oss hit. Förut satt vi på en parkering vid tågspåren, men polisen började hålla ut ölen och säga att vi måste gå. Jag tog bänken och en annan tog sophinken och så började vi gå. Polisbilen åkte framför. De fotade oss också och visade sen. Till och med polisen tyckte väl att det var lite ballt att jag tog bänken på ryggen och gick.

Vi kan vara mellan 15-20 pers här. Vi eldar, grillar korv, dricker öl och pratar om intressanta saker, som arkitektur, moppedelar, rymden, astronomi. Det är så brett med folk att det blir sån bred kunskap. Vi har några riktigt bra musiker som spelar fiol, gitarr eller munspel ibland. Det händer också att vänner målar på broväggen här bredvid. Jag är inte helt oskyldig heller, det är rätt kul. Men det börjar bli lite väl överklottrat.

För 14 månader sen slutade jag med amfe-

tamin. Då brukade jag ofta passera Gullmars på väg till frivården. Jag stannade till och knäckte två öl, tyckte att det var trevligt och fortsatta hänga här nästan varje dag. Jag förklarade för alla att jag hade slutat med amfetamin. De har stöttat mig jättebra i det. Det är kanske inte den metod man brukar rekommendera en missbrukare, men man behöver nånting att ersätta sprutorna och tjacket med och för mig var det här perfekt. Jag dricker fortfarande öl och röker cannabis då och då, men det är annorlunda. Jag har lägenhet och katten Lissa där hemma, så jag kan inte drälla och bli för full. Och så har jag jobbet att sälja tidningar. Det är en ruskig skillnad mot tidigare!

Den här gemenskapen betyder jättemycket. Vi bryr oss om varandra. Många tar med kläder, vissa tar med varandra hem så de får nånstans att sova, folk tar med mat och grejer. Och alla kan vara sig själva. 🍷

Hemlösheten dokumenterat livsfarlig

– En av fyra hemlösa personer har försökt ta sitt liv

I STOCKHOLMS LÄN lever mer än tusen personer i akut hemlöshet. De sover utomhus, i tält, trappuppgångar eller på akutboenden. De allra flesta mår psykiskt dålig, visar en ny rapport från Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin, Region Stockholm.

Hela 71 procent av kvinnorna i studien och 40 procent av männen vill inte leva längre. En av fyra har gjort självmordsförsök.

– Det är jättehöga siffror, men jag är inte särskilt förvånad. Ofta finns samsjuklighet – psykiska sjukdomar och missbruk. Ju längre tid i hemlöshet desto fler diagnoser. Och ju sjukare de är desto svårare är det att få vård. Det speglar det här lidandet, säger Klara Essemyr, psykolog på öppenvårdsmottagningen Capio Vård för hemlösa Pelarbacken.

Att det är en sådan hög andel av kvinnorna som inte vill leva tror hon

Klara Essemyr

beror på att kvinnor lever i en ännu större utsatthet och är i högre grad utsatta för våld.

Förutom att livet i hemlöshet har satt psykiska spår, så har vägen dit och orsakerna bakom också gjort det. Många berättade i studien om svårigheter under uppväxten med misshandel, övergrepp och missbrukande föräldrar. En person angav: "Prägling och belastning hemifrån, tidigare våld, utmattning och allt som följt därefter", som en orsak till hemlösheten.

"Extremt höga andelar", 47 procent, uppgav att de har självmordstankar. En av tre personer har planerat självmord.

– Det är oerhört vanligt bland

våra patienter. Både att de har gjort tidigare försök eller har tankar eller planer, bekräftar Klara Essemyr.

Vad gör ni när nån säger att de har självmordstankar?

– Vi frågar vidare om personens mående, pratar om självmordstankarna och eventuella planer, bedömer om det finns någon överhängande risk i närtid. Att någon öppnar upp och berättar är det mest skyddande som finns. Vi möter personen där den är och de är delaktiga i hur vi går vidare. Ibland blir det inläggningar, men oftast behövs inte det.

"Det är jättehöga siffror, men jag är inte särskilt förvånad. Ofta finns samsjuklighet – psykiska sjukdomar och missbruk." Klara Essemyr

Hon berättar att en suicidbedömning alltid görs av patienter som besöker Pelarbackens mottagning.

– Vi har alltid läkare på plats om man har misstanke om att situationen är akut.

VID PELARBACKEN FINNS allmänmedicin, psykiatri, beroendevård, fotvård och tandvård. Även socialtjänsten arbetar i samma byggnad. Det finns en helhetslösning. Den som söker för en ond tand eller fot kan också få träffa en psykolog, till exempel. Men så ser det sällan ut i vården i övrigt.

"Det kan kännas hopplöst"

FÖR ETT HALVÅR sedan levde Situation Sthlms säljare Anders Nyqvist i akut hemlöshet och sov på akutboenden varje natt.

– Man blir uppgiven när man lever så och kan bli nedstämd och orolig, men det har jag botat med lite öl. Medicinerat mig själv och gillat läget. Men det kan kännas hopplöst. Man vet inte alltid var man ska ta vägen och har inget eget ställe där man kan låsa om sig eller komma och gå som man vill utan att behöva be om tillstånd. Det är ingen frihet, säger han.

Att studien från Centrum för

epidemiologi och samhällsmedicin visar att det är många människor i akut hemlöshet som inte vill leva och har självmordstankar är inget som förvånar Anders Nyqvist.

Anders Nyqvist

– Jag har inte känt så själv, men jag har hört andra säga det. Från tanke till handling kan det vara ett långt steg, jag har inte riktigt tagit det på allvar.

För ett halvår sedan fick han en träningslägenhet.

– Nu är livet bättre. Det vände på en dag när jag fick lägenheten. Det är bra med en bostad.

MARIA HAGSTRÖM

– Sjukvården är väldigt uppdelad, till exempel beroende och psykiatri. Vården är så högspecialiserad – en enhet kan jobba med en enda diagnos. Ofta blir det korta vårdinsatser för väldigt specifika problem, säger Klara Essemeyr.

Det ställer till det vid samsjuklighet, där det behövs mer samverkan.

– Vi behöver prata mer med varandra och inte bara ge kortsiktiga insatser. Den som har störst behov borde få mest vård. Ju sjukare du är, desto mer lättillgänglig behöver vården vara.

Studierapporten pekar också ut ökad samverkan som centralt för ett framgångsrikt arbete. Tidigare i år lämnade Samsjuklighetsutredningen in sina förslag som är på remiss året ut.

– Det gör mig hoppfull. Där finns en skyldighet till en helhetslösning för en person, att man jobbar ihop som

enhet. Nu får vi en ny regering, men jag upplever att många vill ha en utveckling åt det hållet, säger Klara Essemeyr.

Det handlar också om att öka förtroendet för vården, som kan vara lågt.

– Bemötande är otroligt viktigt och livräddande.

MARIA HAGSTRÖM

HEMLÖSAS HÄLSA

80 % upplever oro eller nedstämdhet.

74 % har problem med smärtor.

Mer än hälften uppgav att de hade två eller fler sjukdomar.

43 % hade utsatts för fysiskt våld det senaste året.

47 % saknar personligt stöd.

Arbetet med att sprida naloxon tar tid

NARKOTIKAUTREDNINGEN har kommit med sitt delbetänkade "Naloxon kan rädda liv – bedömningar av nuläget och nästa steg". Där tittar utredningen på om andra yrkesgrupper än hälso- och sjukvårdspersonal ska kunna ge naloxon mot opioidöverdos. Till exempel socialarbetare och poliser, som kan vara de första på plats vid en överdos.

Utredningen tar "principiellt ställning" för att det bör bli möjligt för andra att inom sina arbetsuppgifter kunna ge naloxon, men kommer inte med några förslag på lagändringar – det har inte funnits tid till det. De kommer först hösten 2023.

Jennie Gejel, vice ordförande för Brukarföreningen Stockholm, är kritisk till att utredningen inte har fått tillräckliga resurser att kunna komma med förslag redan nu.

"Medan arbetet pågår dör människor. Vi vill leva och vi vill inte ha liv kantade av nära och kära som försvinner alltför tidigt", skriver hon i en kommentar.

Bland annat kan det behövas en ändring i polislagen. Jennie Gejel skriver att det finnas en rädsla att polisen rapporterar brott och att förtroende därför saknas.

"Rapporteftergift måste tillåtas när ringa narkotikabrott upptäcks för att polisen utför sin serviceskyldighet – till exempel då de hjälper till med akuta insatser vid överdos."

Brukarföreningen Stockholm kommer att fortsätta jobba för att få till en sådan lagändring.

MARIA HAGSTRÖM

564

personer i prostitution och 306 personer misstänkta för sexköp har påträffats i Stockholm sedan staden och polisen slöt en samverkansöverenskommelse i april 2021. Enligt den ska polisen och socialtjänsten arbeta uppsökande tillsammans för att både kunna lagföra och förebygga brott, samt snabbt kunna erbjuda stöd.

FÖRETAGSPRENUMERATION

Med en företagsprenumeration hjälper du och ditt företag till att göra Stockholm till en bättre stad för oss alla att bo i. Vill ni också företagsprenumerera på Situation Sthlm och synas med er logotyp på denna sida? Kontakta oss:

Herman Sundgren (herman@situationsthlm.se), tel: 08-54595394

Flinks JÄRN

HMXW arkitekter

JANKE WIKHOLM

Flyttpoolen®
08-770 00 00

hiQ

JM

FLOWY

JÖRGENSENS RÖR AB

ZBK

AXFAST
UTVALDA LÄGEN

CEDERQUIST

Fora

HRM
Affärsutveckling
Relationer med affärsfreder

Kamasa-TOOLS®

Abaton
PRODUKTION AB

BENGT DAHLGREN

CERTE REVISION

gibon®

IKANO
Bostad

KOJAPO®

Acne 艾可尼

bergkrantzarkitekter

Gröna Lund

INDUSTRI VÄRDEN

goda
Ett företag inom SKR

BOLIDEN

Chef.♥ Mgruppen = Chefakademin

Indutrade
Industrial Components

Kommunal.

Thomas Bodström

Bonnier Fastigheter

CHINA TEATERN

Grönsakshallen
Sorunda

inplenion.

KPA

afa
FÖRSÄKRING

BOTKYRKABYGGEN

DANVIKSHEM

H2M

IT-UNDERHÅLL
STOCKHOLM AB

KONSUMENT FÖRENINGEN STOCKHOLM

aimo park

BRANDKONTORET

dina
Dina Försäkringar

HAMMARBY IF

iiiriiiis
utvecklingscenter

kungsleden

Akademikerförbundet SSR

Brunnberg & forshed

Effekt
Konsult & Fastighetsförvaltning AB

HAMMER & HANBORG

LENNART ERICSSON
FASTIGHETER AB

Akademikernas a-kassa

BTH BYGG

EM
EINAR MATTSSON

HANSA PROJEKT

Liberaterna

ALLBA

BYGGMÄSTAREFÖRENINGEN

ERSTA DIAKONI

Heba

inResonance
Always in Tune

LIME TRAVEL
- SINCE 1995 -

ANDERS BODIN
FASTIGHETER

BYGGNADS

FAMILJEBOSTÄDER

Hertz®

investor

LJUNG SJÖBERG
PROACTIVE DRUG MANAGEMENT

Autoexperterna

Capio Geriatrik

FF Profilreklam AB

iterum
EDUCATION

Logo

ARVET

Capio Psykiatri

FCG

STIFTELSEN OSCAR HIRSCHS MINNE

m3|BYGG

M Ekholms
konsulttjänst AB

PRECIO
fishbone

SECURITAS

Stockholmshem

tvivla
BÄTTRÉ AN ATT TRÖ FOR MYCKET

Mekonomen

preem

seko
SERVICE- OCH
KOMMUNIKATIONSFAKETT

STOCKHOLM
RELINING

Tysk-Svenska Handelskammaren
Deutsch-Schwedische Handelskammer

MEMFIS

prima
gruppen

SHIS Bostäder

SVALNER

VISION

MIKAs
Etabl. 1986
STOCKHOLM

Development

SIGNALISTEN

SVEASKOG

VVABO
Vintervikens Installation AB

PROLEGIA
Trygghet vid säkerhetsprövning och rekrytering

Sjukhusläkarna
FÖR UNDERSTÖDSFONDEN SAMT
WENNERSTRÖMS DONATIONSFOND

Svenska kyrkan
SOFIA FÖRSAMLING

MÄNNISKORÄTTIS-
ADVOKATERNA

Propeller Trim
SERVICE & FÖRSÄLJNING

Svenska kyrkan
VANTÖRS FÖRSAMLING

Wärmex

netlight

rain
bow #STÖDBAND

SKEPPSBRON
SKATT
TAXAND

Svenska kyrkan
VÄSTERMALMS FÖRSAMLING

Wallenberg Foundations AB

Nordins Svets AB
BO NORDIN AB

RAMBOLL

SKB
Stockholms Kooperativa
BOSTADSFÖRENING

SB
Svenska Bostäder

WALLENSTAM

norrenergi

RAMIRENT

SKÅVSJÖHOLM
Lustfärd & möten

SVENSKT NÄRINGSLIV
CONTRIBUTOR OF SWEDISH ENTERPRISE

WALLFAST

NYFORS

RETURPACK
pantamera.nu

SPARTOI AB

Swedfund

nytuda

Riksbyggen
Rum för hela livet

Spoon
it's a content agency

Swegon

WÄSTBYGG | WÄSTBYGG
GROUP

ORGANICS
by Red Bull

RIVAL

sg
Sportsground

Sympa

ZURICH

OSCARS
TEATERN

SAHRA

NORD
STADSBUDE
I STORSTOCKHOLM

SYSTEM
BOLAGET

YTTEC
SLIPAR LAGAR BETONGGOLV

Parkman
Ditt personliga parkeringsbolaget

SAMTRANS

Stavdal

TL
TL BYGG

perida

Sandart&Partners

stegen.

Trona
Patentrådgivning AB

playground

SBAB!

Stockholms Bulkhamn

TURLOCKS
MÅLERI

SUPER DEAL!

**DU FÅR BRA LÄSNING
OCH SUSANNE ÖVERLEVER.**

SITUATION
S T H L M

STOCKHOLMSKRYSSSET

Lös, skicka in och vinn

Som en liten paus i läsningen tycker vi att du nu, när du bläddrat ända hit, ska hämta en penna, lösa korsordet och skicka in det till oss.

Via vår intrikata sluppgenerator kommer sedan tre vinnare att dras bland de inskickade rätta lösningarna.

Den stolta vinnaren belönas med samlings-skivan *Ljusglimtar ur RadioSkugga* från det prisbelönta radioprogrammet RadioSkugga från 2012.

Andra och tredje pris är ett nyckelband med Situation Sthlms logga på.

Förra månadens vinnare:

Urban Frejhammar,
Åkersberga

Nyckelband:

Lena Söderberg,
Stockholm
Birgitta Öhrlund,
Stockholm

Se förra månadens lösning på sidan 46.

Stockholmskryssset är ett samarbete mellan Situation Sthlm och tidningen Kryssset, en månadstidning för alla kryssintresserade.

KRYSSSET

									GIFTOR-MARNA FLYGER I UK		BIBELBROR	BISTER KRITIK	FÖRVANSKA OFARLIG STRÖM	
								HAN I SPLIT ASGARVADE						
								STÖRD						
								VILSAM PLATS	POJKEN I RÄKNERANS VISS STRÄLNING				SER AKROPOLIS	
SPELMÄNNEN I SKOGEN	GRÖDDJUR		GE KORGEN	VAR STORT I ÖST	STÅR FÖRE FÖR FÖRE	TUNN OCH SPRÖD					VANLIG GIBBON MINSKNINGAR			
LÄGT STÄMD GURA												TITANTECKEN		
					ÄGIRS MAK I DJUPET FILM MED HUNTER				GICK UR TIDEN MÖRK RAND PÅ HÄSTRYGG			KREDIT		
NÄRDA							FLANERAS SES MED HIPPI			BULLRA VERKLI-GEN?				
FLYTER TILL NORRA ISHAVET	ISANDE VIND					LYORNA								VINTER-PLATSER
ÄR OPROFFSIG	ÄNDRAS		GÖR MUR						KAN NICKAS STICKER UPP			MITT I AFRIKA VÄTAR-VEN		
KANELSNÄCKA?			RÄKNE-ORD			LÄGT HALLÅ VATTEN-SJUKA				GJORDE SPARSAM LÄNGTA				
					SPEGLAS I TV FÖRE FÖR TILLBAKA						ÄR OM-VÄGAR		GÖR BILD SOM BRÄNNER SIG FAST	
BOHUS-KOMMUN							SPORREN HOPFÄST							
FÅ NÄGOT PÅ FALL	SPORTAN-LÄGGNING			HALVT OMEDEL-BART ANTIPATI										TRAVARE MED BOY
KARAKTERIS-TISKA					ISAS STILTJE					ÖVER-ENS				
FÖR			ÄR KAPTEN IBLAND					FLYTER GENOM ÖSTER-RIKE				LÄG PÅ TAK		
VÄNSKAPLIGT BARN-PRO-GRAM						RÄCKTE TILL				FLYG-FLOTTA MED FLOT				

Namn: _____

Adress: _____

Postadress: _____

Skicka in ifyllt kryss senast 22 november. till: Situation Sthlm Torkel Knutssonsgatan 37 118 49 Stockholm

"Till slut orkar de inte hålla i den."

Fredrik Swärd

PRIS Den 7,3 kilo tunga Bronshästen är världens tyngsta filmpris. Den har blivit en ikonisk del av Stockholm internationella filmfestival och delas ut till några pristagare varje år.

– Vinnarna blir ofta ganska förvånade när de får den i handen, den är tung. När de sedan håller tal brukar de till slut inte orka hålla i den längre.

Den första hästen, då i gjutjärn, gjorde han 1990 när han gick på Beckmans reklamskola. Han ville göra en uppdaterad dalahäst som passar modern inredning. Snart fick han en fråga om att göra den i brons till den nystartade filmfestivalen.

Fredrik Swärd

CHARLA DREBERG VEJIZ | PORTRÄTT AV MAX NORDFJÄLL

– Det är en komplicerad process. Det kan lätt bli sugning i gjutningen, gropar. Den är så massiv och det är inte många som gjuter i brons längre i Sverige. Den här görs i Stockholmstrakten. Hästen görs i "sandgjutna formar". Formarna är i två halvor, lådor som packas med sand.

– Efteråt slipas överflödigt material bort, hästen putsas och poleras.

I år tilldelas bland annat skådespelaren Fares Fares en bronshäst för Stockholm Achievement Award 2022. Bronshästen har också en syster, Aluminiumhästen, som ges i sju priskategorier. Den har även fått ett föl till Stockholm filmfestival junior.

– Det känns ärofyllt att ha fått formge priset. Det är så många som har mottagit det och filmfestivalen är en viktig del av Stockholms kulturliv.

MARIA HAGSTRÖM

Spöklik bildkonst av hemlöst arvegods

UTSTÄLLNING I ett lusthus från 1700-talet, i Spökparken mitt i city, visar konstärnsduon "Performing Pictures" sin utställning "Shadows – hold their breath". Duon består av Geska och Robert Brečević som visar

PRESEBILD

omgestaltningar av barocka träskulpturer av helgon, änglar och munkar.

Skulpturerna är hemlöst arvegods från bykyrkor i Oaxaca, Mexiko, och har återgivits genom en "slow-animation-teknik". De har använt en hemmabyggd

hålkamera och bilderna har präntats in direkt på fotopapper under långa exponeringstider. Fotografierna har handkolorerats och blir spöklika "bilder som uppträder" med rituella gester.

FOTNOT: Visas till och med 5 november.

MARIA HAGSTRÖM

Lilla Dödsdansen i rummet bredvid

TEATER August Strindbergs klassiska pjäs "Dödsdansen" sätts upp i ny tappning av Unga Dramaten. Nu får publiken se vad som händer i rummet bredvid, där barnen till det grälände gifta paret håller till.

– Vad Strindberg kan tillföra är att det väldigt ofta är oväntat och drastiskt, irrationellt och passionerat. Och det tänker jag en ung publik kan må bra av. Dödsdansen handlar dessutom om en dysfunktionell familj där barnens perspektiv inte kommer fram. Förrän nu, säger Elin Skärstrand som regisserar pjäsen som är skriven av Kristian Hallberg. Lilla Dödsdansen har urpremiär på Tornrummet den 28 oktober.

MARIA HAGSTRÖM

Värt att kolla upp:

Wisdom of the Ancient Ones

SKIVA Anders F Rönnblom drar ihop sitt americanaband Bravado Bravado igen.

Triumfbåge för halta

KONST Konstnären Jockum Nordström har byggt en triumfbåge av tändsticksaskar i Norra Djurgårdsstaden för att hylla vardagshjältar.

Yani

Nora Khalil
BOK Med ungdomsromanen *Yani*, skriven på förtortsslang, berättar Nora Khalil om tre ungdomar i Botkyrka som försöker hjälpa sin vän att slippa utvisas. Aktuell på fler än ett sätt.

FÖLJ OSS PÅ INSTAGRAM

@situationsthlm

DÅTID STHLM

NOVEMBER
1994

EN NIOÅRIG POJKE blir påkörd av en polisvagn under utryckning i hörnet Hantverkargatan/Parmmätargatan. Pojken överlever, men förs till St Görans sjukhus med bland annat ryggsador.

600 personer söker till musikalen "Kristina från Duvemåla". Flest kommer till audition i Stockholm.

En man – småbarnspappa och statstjänsteman – skjuter en student till döds vid Huvudstagrillen i Solna. Gärningsmannen har den senaste tiden jobbat halvtid, för att på plats kunna följa rättegången mot Militärligan. Dådet och gärningsmannen förbryllar åklagare och polis.

Filmen *Yrrol* ligger etta på biotopen och har setts av över 100 000 besökare.

Stockholmspolisens meddelar Riksskatteverket att 470 personer sannolikt har omkommit i samband med Estonias förlisning, vilket gör att man nu kan börja med dödförklaringen.

Expressen avslöjar att Ikeas grundare Ingvar Kamprad var aktiv i den nazistiska Nysvenska rörelsen från kriget och långt in på 1950-talet.

I Stockholms län är det bara i Norrtälje kommun som man röstar nej till EU, alla andra kommuner röstar ja. Jämnast val i Nynäshamn, 51-49. Störst ja-marginal i Danderyd, 81-19.

Det brittiska rockbandet Oasis spelar på Palladium.

TOMAS BROLIN BRYTER foten – en så kallad spiralfraktur i fotleden, samt ett avslit ledband – i samband med att han spelar fram Martin Dahlin till 2-0 i EM-kvalmatchen mot Ungern.

Ted Gärdestad kommer efter ett långt uppehåll från musiken med skivan *Äntligen på väg*.

Som en reaktion på EU-valet och att Sverige röstade ja, faller bolåneräntorna till under 12 procent.

EN MIKROVÅGSUGN MED 14 AUTOMATPROGRAM OCH KALORIRÄKNARE KOSTAR 1 799 KRONOR.

TV4:a avslutar kvällen 00.50-01.45 med "En röst i natten".

Jannike Björling åtalas för narkotikabrott. Vid en fällande dom kan hon dömas till några månaders fängelse, då mängde hon misstänks ha köpt är liten.

Enligt beroendekliniken på St Görans sjukhus, de har gjort undersökningen tillsammans med den rättsmedicinska avdelningen, har 658 personer i Stockholm dött på grund av sitt missbruk sedan 1986. Cannabis låg bakom 52 av dödsfallen. Fem av de döda var under 20 år.

I år får det bara skjutas mellan 1 400 och 1 500 älgar i länet.

En Stockholmare som tecknat den rasistiska tidskriften Storms

postgirokonto och även hade kontraktet på tidningens postbox, är en av de två som kan komma att åtalas för uppvigling. En namngiven journalist har i tidningen – som saknar ansvarig utgivare – av en anonym skribent utpekats med namn och adress och med en uppmaning i texten att "avsluta hans bana".

115 000 hyresgäster i allmännyttan i innerstaden slipper hyresökning nästa år, enligt Socialdemokraternas löfte före valet.

I SKÄRHOLMEN, socialdistrikt 12, införs id-kort för personalen på socialvårdsbyrån och inom äldre- och handikappomsorgen, för att öka tryggheten för de släpper in vårdper-

sonal i sina hem.

Den första mottagningen för kroniskt trötthetssyndrom, ME, har inrättats på Huddinge sjukhus.

Eva och Jonas Klingberg får dottern Embla på Danderyds sjukhus.

Öppenvårdsmottagningen för psykospatienter vid Norrtulls sjukhus har 250-300 patienter, en femtedel av dem skulle behöva ett stödboende, enligt Kurt Wikström, överläkare.

Enligt rapporten "Mellan stolarna" hamnar 160 barn i Stockholm varje år mellan stolarna, när det brister i kommunikationen mellan förskolepersonal och socialtjänsten när man misstänker att barn far illa i hemmet.

En mikrovågsugn med 14 automatprogram och kaloriräknare kostar 1 799 kronor.

Storvretsskolan i Botkyrka och Västerholmskolan i Skärholmen brinner ner med en dags mellanrum, båda bränderna är enligt polisen anlagda.

Miljöpartiet polisanmäls för att de inte forslat bort sina valstugor i tid.

ULF STOLT

NOV

1993

Vid ett inbrott på Moderna Museet stjäls fyra tavlor och en skulptur. Fyra verk har återfunnits, men en av tavlorna saknas fortfarande.

1973

Det klassiska barnprogrammet "Fem myror är fler än fyra elefanter" med Eva Remaeus, Brasse Brännström och Magnus Härenstam, börjar sändas i TV 2.

1957

T-centralen öppnas. Det är den enda stationen i tunnelbanesystemet där alla tunnelbanelinjer möts. Blå linjen ligger djupast, 32 meter ner.

Stureplansmorden

DOMAR

De tre huvudmän som döms för dådet i både tingsrätt och hovrätt överklagar sina domar ända upp i Högsta domstolen. Tommy Zethraeus ges dock inte prövningstillstånd så hans livstidsdom för mord står fast.

I februari 1996 fastställer Högsta domstolen domarna mot de andra två och skärper straffen för dem till sex års fängelse för medhjälp till grovt vållande till annans död och medhjälp till grovt vållande av kroppskada.

DÅDET

Strax efter klockan fem på morgonen den 4 december 1994 återvänder tre kroggäster, som tidigare avisats från Sturecompagniet och hamnat i bråk med vakterna, till Stureplan. Efter bråket har de gemensamt åkt och hämtat en automatkarbin i Hagsätra, parkerat bilen vid Engelbrektsplan och gått med vapnet genom Humlegården.

Stående framför Sturecompagniet öppnar Tommy Zethraeus – enligt domen – eld med vapnet, först enstaka skott, sedan automateld. Fyra personer dödas – dörrvakten Joakim Jonsson som de tidigare bråkade med, samt gästerna Katinka Genberg, Daniella Josberg och Kristina Oséen. Ytterligare ett tjugotal personer skadas fysiskt av splitter och riko-schetter och i tumultet som uppsår, många får psykiska men av händelsen.

PÅ HÖRNET

Karlavägen/Sibyllegatan

**"Gör lite allt möjligt,
typ går till posten."**

NAMN: Nadia Almtén

BOR: På Östermalm

GÖR: Nyss börjat jobba

Varför bär du på den där kartongen?

– Jag ska lämna den till en kund. Jag jobbar på ett företag som ritat och inreder hem, jag är lite som en assistent, gör lite allt möjligt, typ går till posten. Det är nog nåt till ett kök i kartongen, tror jag.

Vad gjorde du innan dess?

– Jag pluggade, läste på Samskolan i Göteborg, men jag ville testa nåt nytt så jag gick en kurs här i våras. Nu har jag jobbat i två månader ungefär. Jag trivs jättebra i Stockholm.

TEXT **ULF STOLT**

FOTO **MAGNUS SANDBERG**

VÅR ÄLSKADE VINTERSPORT ÄR TILLBAKA TYP HALVA PRISET PÅ PLÅTEN, SOM TACK TILL DIG SOM LÄSER.

TISDAG 1/11: HAMMARBY IF – VÄNERSBORG

FREDAG 18/11: HAMMARBY IF – FRILLESÅS BK

FREDAG 11/11 : HAMMARBY IF – IK SIRIUS

FREDAG 25/11: HAMMARBY IF – IFK MOTALA

HAMMARBY BANDY

SCANNA QR-KODERNA FÖR ATT NÅ TILL
FÖRSÄLJNINGEN FÖR RESPEKTIVE MATCH.
BILJETTPRIS: 100 KR, ORDINARIE PRIS: 180 KR,
I SAMARBETE MED SITUATION STOCKHOLM
SOM ETT TACK TILL ER SOM KÖPER TIDNINGEN.

HÅLL KOLL PÅ VÄDRET!
MATCHARENA KAN BYTAS OM
VINTERN ÄR SEGSTARTAD.
LÄS PÅ HAMMARBYBANDY.SE FÖR
SENASTE NYTT.

VÅR ÄLSKADE VINTERSPORT ÄR TILLBAKA TYP HALVA PRISET PÅ PLÅTEN, SOM TACK TILL DIG SOM LÄSER.

TISDAG 1/11: HAMMARBY IF – VÄNERSBORG

FREDAG 18/11: HAMMARBY IF – FRILLESÅS BK

FREDAG 11/11 : HAMMARBY IF – IK SIRIUS

FREDAG 25/11: HAMMARBY IF – IFK MOTALA

HAMMARBY BANDY

SCANNA QR-KODERNA FÖR ATT NÅ TILL
FÖRSÄLJNINGEN FÖR RESPEKTIVE MATCH.
BILJETTPRIS: 100 KR, ORDINARIE PRIS: 180 KR,
I SAMARBETE MED SITUATION STOCKHOLM
SOM ETT TACK TILL ER SOM KÖPER TIDNINGEN.

HÅLL KOLL PÅ VÄDRET!
MATCHARENA KAN BYTAS OM
VINTERN ÄR SEGSTARTAD.
LÄS PÅ HAMMARBYBANDY.SE FÖR
SENASTE NYTT.

Kollektivt kul. För små och stora.

GBY

Välkommen till Spårvägmuseet på
Gasverkstorget 1 i Norra Djurgårdsstaden.

sparvagsmuseet.se

SPÅRVÄGS
MUSEET